

ALBERTINE

PROSTITUSJONSPOLITIKK

Desember 2013

PION

Torgata 10
Postboks 6851
St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Tlf. 900 63 558
pion@pion-norge.no
www.pion-norge.no

Bankkonto nr:
7035 05 37323
Org. nr. 971 274 638

Ansvarlig utgiver:
Prostituertes
interesseorganisasjon
i Norge. PION

Redaktør:
Astrid Renland

Redaksjon:
Andrés Lekanger

Formgiver:
Fortress Design

Illustrasjoner/Foto:
Caroline Weseth
Tina Pittermann
Nhi Ngoc Nguyen
Shutterstock

Trykk:
O. Fredr. Arnesen
Bok- og Akcidenstrykkeri A/S
www.ofrarnesen.no

Albertine takker:
Helsedirektoratet for
støtte til utgivelse av
dette nummeret.

Albertine
- deltar på en alternativ måte
i debatten om prostitusjon og kjønns-
marked, ved at aktørene først og
fremst kommer til orde.

Vi bidrar ved å beskrive en virkelighet
alle som har synspunkter på kjønns-
markedet bør kjenne til, med artikler,
innlegg, debatter og intervjuer.

Hvem var albertine?
Albertine er hovedpersonen i
Christian Kroghs roman fra 1886. Hun
var en ung Kristiania-jente som ble
prostituert etter å ha blitt forført av en
politimann.

Boka var et angrep på den
offentlige prostitusjon, og ble
med sine åpenhjertige skildringer
stempelt som usedelig og øyeblik-
kelig beslaglagt. Boka vakte voldsomt
oppstyr, og i striden som fulgte, ble
Krogh idømt bot – og beslagleggelsen
ble opprettholdt.

I høyesterett holdt forfatteren selv
forsvarstalen, og den var
et forsvar for retten til ytringsfrihet –
noe som resulterte i ny rettssak.

Leder 3

Venstresidens svik 4

Sexarbeidere i Sør-Afrika 9

The New Zealand prostitutes collective 10

Svartmaling av prostitusjon tjener ingen 12

Catch 22: når sex er løsningen som
brukes mot deg 15

Mellom Barken og veden 17

Mr. X 20

Sexarbeidere ber om ordet 22

Rettferdighet for Jasmine og Dora 26

En kroppslig erfaring av fortiden 28

Legalisering i et klasseperspektiv 30

Hor på jord 36

Lytt til sexarbeiderne 38

By, by love 41

I april 2013 hadde stortingsrepresentant Marit Nybakk en interpellasjon til justis- og beredskapsminister Grethe Faremo om prostitusjon, menneskehandel, lovverk og lovhåndhevelse. Statsråden sa at politistategien Operasjon Husløs har fått svært negative konsekvenser fordi den bidrar til å skape et dårlig forhold til politiet. Grethe Faremo pekte på at det er grunn til å tro at mange unnlater å rapportere voldshendelser fordi det kan medføre utkastelse fra leilighet, og at hallikparagrafen derfor har en mer inngripende betydning for kvinner som selger sex enn sexkjøpsloven.

Faremos bekymringer er ikke grunnløse, det viser rapporteringer fra forskere og tiltak; kvinner i mange prostitusjonsmiljøer opplever seg kriminalisert og føler seg utrygge. Som Fafø-forsker Anette Brunovski skriver i rapporten *Erfaringer i fem prostitusjonstiltak*, melder tiltakene om vold og i mange tilfeller grov vold som rapporteres til dem, men ikke politiet. Kvinnene forklarer det med at de ikke ønsker å bli synlige for politiet. Daværende justis- og beredskapsminister tok imidlertid ikke opp at metodene som brukes i Operasjon Husløs (i Trondheim politidistrikt går det under navnet Pimp-It), innebærer en krenkelse av grunnleggende rettsprinsipp, legalitetsprinsippet, som krever at politiets handlinger skal være hjemlet i lov. Ingen skal utsettes for tilfeldig inngripen fra politiets side uten at det foreligger en lov-hjemmel. Disse politiaksjonene er som forsker May-Len Skilbrei peker på i artikkelen *Mellom barken og veden*, inngripende og har store konsekvenser for kvinnene på en rekke områder. Metodene som politiet bruker er

ekstraordinære og innebærer provokasjon; politiet ringer og utgir seg for å være kunde og avtaler ønsket tjeneste, pris og tid for besøk på den adressen man får oppgitt. Når politiet ankommer stedet, tar de seg inn i leiligheten, fortsatt i rollen som kunde, og sjekker sexarbeiderens antrekk, om det er kondomer og glid ved sengen og andre forhold som underbygger at det kan være snakk om sexsalg, før de tilkjennegir at de er politiet. Deretter kontakter politiet utleier og krever at leieforholdet må opphøre, ofte med det resultat at selger blir kastet ut på kort varsel. Flere melder i tillegg om tap av innbetalt depositum. Politiet oppgir til utleier at det er en sivilrettslig prosess som utleier plikter å gjennomføre for egen regning, og at politiet kan være *behjelpelig* med å frambringe dokumentasjon på at det foregår prostitusjon i lokalene. Ifølge politiet er formålet å hindre at utenlandske halliknettverk og menneskehandlere etablerer seg i Norge, og Operasjon Husløs og Pimp-It hevdes å være en forebyggingsstrategi.

Å bruke forebyggingsbegrepet er strategisk fordi politiets forebyggende arbeid er hjemlet i den alminnelige handlefrihet; det vil si at politiet kan foreta seg det samme som enhver kan uten å bli straffet. Det er likevel grenser for hvor langt politiets handlefrihet strekker seg, blant annet setter Europeiske menneskerettighetserklærings artikkel 8 klare grenser for politiets handlingsfrihet. Å selge sex er ingen kriminell handling, det betyr at sexarbeidere som alle lovlidige borgere har krav på rettsbeskyttelse. Dette er derfor en sak som vår nye justis- og beredskapsminister Anders Anundsen må følge opp.

ALBERTINE

VENSTRESIDENS SVIK

Av Synnøve Økland Jahnsen

Den internasjonale sexarbeiderbevegelsen har dype røtter i den politiske venstresiden, og begrepet sexarbeid maner til kamp om rettigheter på arbeidsmarkedet.

Spør du folk flest, vil de kanskje si at prostitusjon er verdens eldste yrke. Spør du beleste feminister, vil de svare deg at prostitusjon er verdens eldste form for kvinneundertrykkelse. Spør du meg, vil jeg svare at prostitusjon er en kvinnepolitisk verkebyll som stadig vokser seg større. Spør du den norske lovgivning hva prostitusjon er, vil du få mange og til dels motstridende svar.

Regulering av offentlig prostitusjon har en lang idéhistorisk og politisk tradisjon. Historisk sett kan vi spore denne delen av lovverket tilbake til ekteskapslovgivningen fra middelalderen, der utenomekteskapelig seksualitet ble sett på som horeri. Samtidig er det klart at det først er i moderne tid at prostitusjon oppstår som et eget politisk problemfelt knyttet til allmennhelse og offentlig orden, og kvinnebevegelsen vokser frem som en tydelig motstandsbevegelse til statlige reguleringsformer. Historisk sett kan en si at prostitusjon utgjør en

særlig kvinnepolitisk problematikk, og at det er denne tradisjonen som gjør at både nasjonale og internasjonale myndigheter i dag knytter prostitusjonspolitik til kjønnspolitikk og kampen for likestilling mellom kjønnene. Det er også her man finner et svært interessant paradoks. Mens sentrale norske kvinnesaksforkjempere i sin tid kjempet mot politimyndighetenes intervensjonsmuligheter, finner vi i dag at sentrale kvinnepolitiske skikkelser støtter opp under og faktisk ønsker seg mer politiintervensjon.

LOVGIVNINGENS PARADOKSISKE LANDSKAP

Begrepsmessig finner vi mange paradokser i dagens lovverk. Lovverket har beveget seg bort fra en forståelse av prostitusjon som erverv knyttet til en bestemt subjektposisjon: de som lever «på skjøgevis», de prostituerte, eller «falne kvinner» som det også het en gang. I dag omtales prostitusjon som en relasjonell handling knyttet til bestemte kjønnslige omgangsformer. Samtidig som den prostituerte er skrevet ut som rettslig subjekt og offeret for menneskehandel er introdusert som et nytt subjekt med rett på beskyttelse, bærer lovverket fremdeles preg av at staten i all hovedsak har regulert prostitusjon i den grad virksomheten står i konflikt med hensynet til det offentlige rom. Ulike ideer om hvem og hva som skal beskyttes og vernes om er derfor ikke alltid like klart. I dag ser vi en økende vilje til å gripe inn overfor prostitusjonsvirksomhetens organiserende ledd, noe som i sin tur presser markedets aktører inn i individualiserte arbeidsformer og isolerte enheter. På et individnivå øker dette risikoen for å bli utsatt for

vold og overgrep fordi man forrykker partner- og allianseforholdene i markedet. På et samfunnsnivå gjør markedsspredningen det vanskeligere for hjelpetiltak å nå ut med informasjon og aktuelle hjelpetiltak myntet på skadereduksjon i form av smittevern og voldsforebyggende innsatser. Samtidig er det slik at vi som samfunn både vet og ser mindre av hva som foregår i prostitusjonsmarkedet når markedet endrer seg raskt og det blir vanskeligere å samle nok informasjon til å sette sammen mer helhetlig forståelse.

Vi vet i dag ikke om lovverket vil lykkes i å redusere omfanget av etterspørselen etter seksuelle tjenester, slik mange av nykriminaliseringens tilhengere ser for seg og håper at den vil. Fortsetter vi samtidig å redusere den skadereduserende innsatsen vil vi vite enda mindre enn før vi startet denne prosessen, og også miste oversikt over behovene til dem som selger sex.

ANARKISTER, FEMINISTER OG SEXARBEIDERE

Kvinnepolitisk leder i Rødt, Anna Katharine Eltvik, hevdet i vår at det bare er høyresiden i norsk politikk som er kritisk til dagens prostitusjonspolitikk (Se Klassekampen 24.05.13). Dette utsagnet vitner om at ledende skikkelser på venstresiden i Norge følger særdeles dårlig med i timen med hensyn til hvem som er de mest trofaste motstandere av kriminalisering.

Store norske leksikon definerer feminisme som en kritisk ideologi som kan legges til grunn for politisk handling, hvor målet er å endre skjev maktfordeling mellom kjønnene. Prinsippet om likhet for loven og at kvinner og menn skal ha like formelle rettigheter og muligheter, har stått sterkt i den feministiske bevegelsen. Feminisme som ideologi og som et sett med politiske prinsipper har evnet å forene kvinner på tvers av sosiale ulikheter og klassekjeller – som for eksempel lik rett til utdanning, lik lønn for likt arbeid, retten til å arve eiendom og stemmeretten. Alle disse rettighetene har på ulikt vis vært knyttet til demokratiske idealer hvor målet er at kvinner på lik linje med menn skal kunne delta aktivt i arbeidet med å utforme et demokratisk samfunn. Feminisme dreier seg samtidig

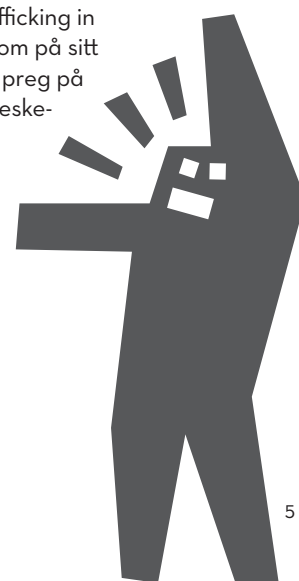
også om kvinners særegenheter, særlige rettigheter og krav på beskyttelse. Kvinners kamp for råderett over egen kropp, reproduktiv og seksuell helse har handlet nettopp om dette, å sikre individuelle rettigheter – der kampen for selvbestemt abort har stått særlig sentralt i Norge.

Når dagens sexarbeidere, som kvinner i generasjoner før, kjemper for retten til å ta individuelle og selvstendige valg, samtidig som de kjemper for å bli hørt som en kollektiv stemme som utgjør en politisk kraft, synes den rettighetskampen å krysse en feministisk komfortsone. Bevegelsen splittes, og prinsippene som vanligvis forener kvinner på tvers av ulikheter synes å splintre muligheten for enighet. Som en kjerneproblematikk i nyere feministisk tenkning om prostitusjon finner vi spørsmålet om prostitusjon i seg selv alltid og utvetydig er kvinneundertrykkende og om prostitusjon kan sidestilles med slaveri. «Hvem trenger prostituerte?» spurte Mary McIntosh i 1978, og svarte at dette var menn. Et år senere kom boken *Sexual Slavery* av Kathleen Barry hvor hun inntok et kompromissløst standpunkt med sikte på å bekjempe prostitusjon som selve grunnpremisset for all form for kvinnekriminalisering. Kathleen Barry omtaler prostitusjon i metaforiske termer, som en politisk tilstand og «the model, the most extreme and most crystallized form of all sexual exploitation», mens Melissa Farley og Vanessa Kelley på lignende vis beskriver prostitusjon som en «particularly lethal form of male violence against women».

Men det finnes også høylytte stemmer som tar avstand fra et radikalfeministisk perspektiv og ser denne formen for prostitusjonsmotstand som en forlengelse av paternalistiske tradisjoner som tar sikte på å kontrollere og begrense kvinners handlingsrom. Gail Pheterson hevder for eksempel at det radikalfeministiske standpunktet reproducerer patriarkalske verdier ved å nekte kvinner friheten til å velge prostitusjon, ansette en hallik og kjempe for egne politiske, økonomiske, sosiale og seksuelle friheter. Det er ikke prostitusjon som er problemet, men horestigmaet, hevder Pheterson. Hun ser på prostitusjonskontroll som en krystallisert form for kvinnekontroll

der normer for akseptabel og uakseptabel kvinnelig adferd får en direkte skadelig funksjon.

Den internasjonale sexarbeiderbevegelsen har dype røtter i den politiske venstresiden, og begrepet sexarbeid maner til kamp om rettigheter tilknyttet arbeidsmarkedsplassen. Denne formen for internasjonal rettighetskamp skiller seg fra den vi ser i Skandinavia, der feministene i sterkere grad har sluttet opp rundt en forståelse som knytter prostitusjon sammen med annen vold som finner sted i privatlivets sfære. Samtidig har sentrale kvinnepolitiske aktører svært effektivt kastet et mistenksomhetens slør over alternative perspektiver, for eksempel ved å kalle dem «pro prostitusjonslobbyen» eller «anti-feministiske». Sexarbeiderbevegelsen utgjør i dag et vidtspennende globalt nettverk av grasrotsorganisasjoner som på ulike måter søker å kjempe for politisk anerkjennelse. En av de mest kjente organisasjonene her er COYOTE (bokstavene står for «Call of your old tired ethics»), som ble grunnlagt i California i 1973 av feministen og sexarbeideren Margo St. James. I Europa kan bevegelsen spores tilbake til 1970-tallet. En av de mest kjente begivenhetene var da franske prostituerte gikk til streik i 1975 og beleiret en kirke i protest. Den internasjonale komiteen for prostitueres rettigheter (ICPR) ble stiftet i 1985, og med den ble det også vedtatt et manifest for prostitueres rettigheter som kan ses som et oppgjør med den radikalfeministiske påstanden om at all prostitusjon er tvunget prostitusjon. I senere tid kan man si at den mest innflytelsesrike feministiske koalisjonen som jobber for sexarbeideres rettigheter på globalt nivå, er Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW), som på sitt vis også har satt sitt preg på forståelsen av menneskehandel.

FEMINISTISK IMPERIALISME OG HELLIGE ALLIANSER

Jeg har mange venninner rundt omkring. Noen av dem bor i en by som egentlig ikke vil ha dem der. De holder til i New York og omtaler seg selv som anarkister, feminister og sexarbeidere. De søker som meg allianser i venstreorienterte politiske kollektiv og er ikke spesielt kravstore når det gjelder hvem de definerer som venner. De marsjerer både i «stolthetsmarsjer» (pride parade) og engasjerer seg i Occupy Wall Street-bevegelsen.

Mine venner rister oppgitt på hodet når kundekriminalisering (internasjonalt også kjent som End-Demand-politikk og den svenske modellen) fremstilles som løsningen på deres problemer. De opplever dette som en form for feministisk imperialisme som presses på dem fra naive og kunnskapsløse elitefeminister som står i allianse med konservative og neo-liberale krefter. De kaller dette «Bad feminism».

Den amerikanske sosiologen Elizabeth Bernstein kaller det i stedet «carceral feminism», når hun mer presist søker å forklare amerikanske (stats-)feministers obskure allianse med kristenkonserverne miljøer mens hun samtidig tydeliggjør dens tette kobling til politimyndigheter og fengselsapparat. Bernstein hevder at den brede fronten som i dag utgjør kampen mot menneskehandel våker over en feministisk splittelse, et brudd med den liberale venstresiden. Her har deler av den internasjonale feministiske bevegelsen forlatt en bredere

kamp mot kjønnsbasert vold og snevret inn fokuset til å handle om kampen mot prostitusjon når de søker internasjonal anerkjennelse på FN-nivå.

POLARISERINGENS KONSEKVENSER

Polariseringen preger den feministiske diskursen om prostitusjon og må beskrives som svært problematisk i en tid der prostitusjonsbekjempelse kobles sammen med kampen mot organisert internasjonal kriminalitet og en styrende neoliberal markedsideologi. I mangel på bred forankring søker både radikalfeminister/ny-abolisjonister og sexarbeiderorganisasjoner allianser utenfor kvinnebevegelsen. Disse oppstår både på tvers av kvinnebevegelsen og på tvers av tradisjonelle politiske skillelinjer. Fragmenteringen ser vi både i den norske og i den danske sexarbeiderbevegelsen. Her ser vi også at den politiske høyresiden i sterkere grad evner å gi et svar til deler av det liberalistiske tankegodset som preger bevegelsen. Sexarbeidere og deres allierte beskyldes ofte for å skade likestillingsprosjektet ved å støtte opp under prostitusjon som et bestemt kjønn system heller enn å undergrave det.

Radikale feminister og ny-abolisjonister på sin side anklages for å naivt støtte nasjonalistiske og innvandringsfiendtlige holdninger som på et overordnet nivå dreier seg om å kriminalisere global fattigdom, samtidig som de står i allianse med neoliberale interesser, så som gentrifiseringsprosesser i storbyene.

FARLIG FARVANN

Kampene ser ulike ut avhengig av hvor man ser. I Norge synes debattens flaskehals å dreie seg om en svært liten del av de lover som i dag regulerer prostitusjonsvirksomhet, nemlig forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester.

Her tåkelegges ofte realpolitiske problemstillinger i prostitusjonsfeltet av ideologiske og idéfilosofiske spørsmål som synes å være snevert forankret innenfor en nasjonalstatlig tenkning. De liberalistiske målsetningene synes kun å sikre friheten til å selge og å kjøpe sex, men blir impotente i møte med utlendingslovgivningen og marginaliserte grupper. Selv de som kommer til debatten med et liberalt utgangspunkt synes å komme til kort, fordi de mangler et solidarisk utgangspunkt som evner å ivareta interessene til alle grupper sexarbeidere.

Gjennom hele forrige århundre har det vært kriminelt å leve av eller å utnytte andre i prostitusjon. Rettstradisjonen i norsk lov fra 1902 og utover gjør det vanskelig å se for seg at norske styresmakter vil gå inn for statlig godkjenning av bordellvirksomhet og dermed også innføre skatte- og momsregler for denne virksomheten. Selv om det ikke mangler tvetydigheter i det norske regelverket, peker de fleste pilene i de siste tiårs rettspraksiser i samme retning, nemlig mot en stadig innskjerping av regelverket samtidig som strafferammen for å fremme andres prostitusjon, profitere på og utnytte personer i prostitusjon øker.

Dersom sexarbeiderbevegelsen skulle lykkes i å etablere en forståelse i Norge av at prostitusjon er arbeid, også i lovens forstand, vil en slik politikk sannsynligvis kun gi et begrenset antall personer i markedet bedre rettigheter. Reguleres prostitusjon som arbeid i det norske lovverket, vil en ny høringsgjøring dessuten ha et svært effektivt verktøy mot gateprostitusjonsmarkedet og dem som søker prostitusjon fordi

de mangler legalt opphold og formelle rettigheter til det norske arbeidsmarkedet. Selv om argumentasjonen om flere rettigheter til dem som selger sex i seg selv er god, er det en fare for at denne politikken her i Norge kan slå særdeles uheldig ut, spesielt for utenlandske statsborgere.

Civitas Kristian T. Riise er en av dem som peker på noen av problemene som oppstår når prostitusjon defineres som et kriminalpolitisk heller enn et sosialpolitisk problem. Dessverre tilbyr han ingen pekepinner på hvordan høyresiden vil tilnærme seg en slik problemforståelse utover å avkriminalisere og deregulere markedskreftene. Kanskje dette ikke er så rart tatt i betraktning at høyresiden ikke har en tradisjon for å ta ansvar for sosiale konsekvenser av den markedsliberalistiske politikken de argumenterer for?

Det feministiske ståstedet på venstresiden er imidlertid ikke særlig mye bedre, all den tid det domineres av et gammelmodig begrepsapparat der prostitusjon defineres som vold mot kvinner, uten at de som anvender dette språket viser vilje til å granske forutsetningene for at volden finner sted, utover å ville kriminalisere kunden. Her viser begrepet statsfeminisme dessverre heller til en feministisk omfavning av statlig voldsmonopol i form av anvendt politimakt enn til den tradisjonelle feministiske kampen for flere sosiale og politiske rettigheter for kvinner. Med dette viskes også venstre- og høyresidens tradisjonelle skillelinjer ut når en beveger seg inn i prostitusjonspolitikken

landskap. Erna Solberg (tidligere Jern-Erna som vil bli Flyt-Erna) og Jens Stoltenberg har stått sammen om den repressive innvandringspolitikken som føres, samtidig som man på lokalpolitisk plan ser en stilltiende allianse mellom høyre og venstre i møte med ekskluderte sosiale grupper. Dermed er det en fare for at et regjeringsskifte ikke spiller så stor rolle for hvilken prostitusjonspolitikk man får fremover. Når politikken som allerede føres på nasjonalt plan i all hovedsak kan beskrives som svakt sosialpolitisk forankret, er det lite trolig at en høyreregjering vil gjøre situasjonen særlig mye bedre. Det er i en slik situasjon svært bekymringsverdig at selv ikke den radikale venstresiden evner å tilby en alternativ tenkning.

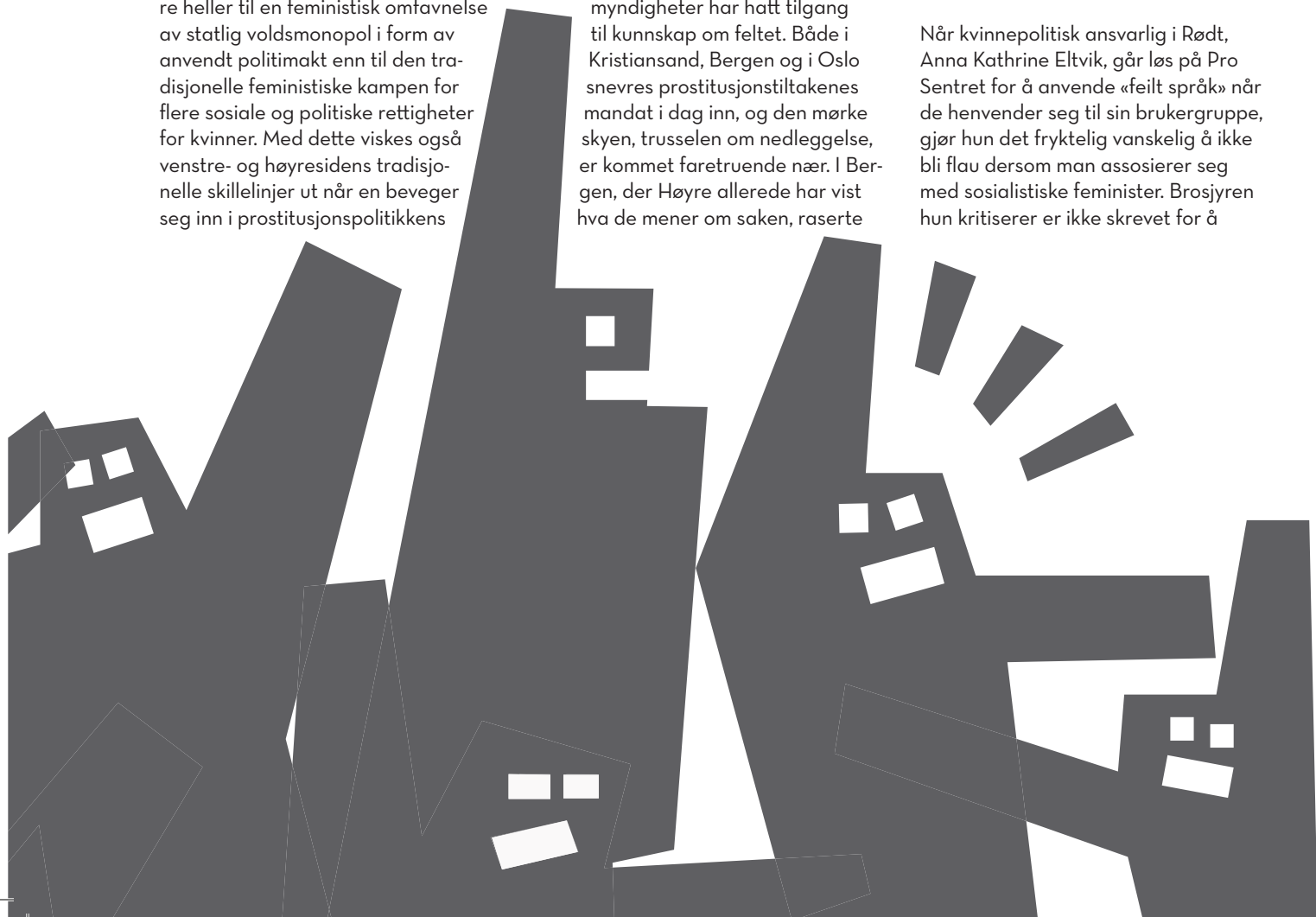
NEDPRIORITERING OG OPPJUSTERING

Mens volumknappen på politiinnsatsen mot prostitusjon skrus opp, trapper man i det stille ned de tradisjonelle prostitusjonstiltakene. Det er viktig å være klar over at det er disse tiltakene som siden starten av 80-tallet har stilt norsk prostitusjonspolitikk i internasjonal særklasse ved at man faktisk har tilbudt universelle velferdsgoder, gjennom særtiltak som dekker basale behov samtidig som kommunale myndigheter har hatt tilgang til kunnskap om feltet. Både i Kristiansand, Bergen og i Oslo snevres prostitusjonstiltakenes mandat i dag inn, og den mørke skyen, trusselen om nedleggelse, er kommet faretruende nær. I Bergen, der Høyre allerede har vist hva de mener om saken, raserte

man prostitusjonsgruppen; en gruppe som frem til 2010 høstet ros i nasjonale sammenhenger for alt de fikk til på de svært knappe ressursene de var tildelt. Det var en prioriteringssak, svarte daværende høyrebyråd Christine Meyer på lokal kritikk. Det var de utenlandske som skulle nedprioriteres. Samtidig som disse gruppene nedprioriteres i kommunen oppjusteres politiets innsats overfor de samme gruppene. Gjennom aksjoner og arbeidsmetoder som politiet selv har gitt det (u)passende navnet Operasjon Husløs presses bestemte grupper kvinner i prostitusjonsmarkedet mer enn andre. Disse kvinnene er såkalt «prioriterte» grupper, ofte kvinner med nigeriansk statsborgerskap. Hvorfor venstreradikale feminister vender det døde øret til spørsmålet om politiets metoder og går i felles front med politiet mot aktører i prostitusjonsmarkedet, har jeg selv ikke funnet et godt svar på. Samtidig er det problematisk at høyresiden foreslår en såpass urealistisk juridisk modell samtidig som politiet over flere år har drevet med praksis som aktivt gjør helt bestemte grupper kvinner mer sårbar for utnyttelse og seksuelle overgrep. Gapet kunne ikke vært større.

RØDT FÅR STRYK

Når kvinnepolitisk ansvarlig i Rødt, Anna Kathrine Eltvik, går løs på Pro Sentret for å anvende «feilt språk» når de henvender seg til sin brukergruppe, gjør hun det fryktelig vanskelig å ikke bli flau dersom man assosierer seg med sosialistiske feminister. Brosjyren hun kritiserer er ikke skrevet for å

tilfredsstill henne, eller være «politisk korrekt», og den er heller ikke ment som et tiltak mot kjøp av sex. Brosjyren er helt spesifikt rettet mot en gruppe som faktisk omtaler det de gjør som jobb. Mener Rødt at man heller enn å gjøre noe for å forebygge vold, skal lære brukerne sine å snakke korrekt om det de gjør?

I følge Pro Sentrets voldsundersøkelser (2008, 2012) har antallet registrerte voldstilfeller hos politiet gått ned. Dette betyr imidlertid ikke at vi kan si at voldsomfanget i prostitusjon er redusert. Snarere peker dette mot at voldsofre ikke anmelder. Det er dette Pro Sentret prøver å gjøre noe med. Pro Sentrets mandat er å drive oppsøkende helse- og sosialfaglig arbeid ikke bare med sikte på å redusere risiko knyttet til prostitusjon, men også for på sikt å kunne utvide handlingsrommet til det enkelte individ. Dette mandatet er bredt, og arbeidsoppgavene som utføres ved senterets ansatte strekker seg derfor fra alt til å dele ut kondomer, en matbit og en kopp kaffe til å følge opp akutte voldssaker og andre helserelaterte problemer, til å igangsette omfattende prosesser for dem som ønsker seg ut av prostitusjon, det være seg gjennom ordningene knyttet til menneskehandelsfeltet eller via det ordinære systemet for sosiale ytelser. Tradisjonelt har helsefokus utgjort et kjerneområde i de skadereduserende tiltakene. Når politikken som føres på nasjonalt plan går på helsen løs for deprostituerte, skal Pro Sentret i regi av Oslo kommune ha ros for at de setter søkelys på voldsproblematikken og igangsetter egne undersøkelser. Det blir derfor fort utidig når responsen er mistenkeliggjøring av senterets intensjoner og offentlige trusler om nedleggelse. Arbeiderpartiets Jan Bøhler har for eksempel respondert med å omtale Pro Sentret som «en aktivist mot loven» (Aftenposten 22.06.2012). Sterke kvinnepolitiske krefter på venstresiden har over lengre tid ytret ønsker om å legge ned Pro Sentret til fordel for et nasjonalt senter mot menneskehandel. Denne innstillingen til feltet er mildt sagt problematisk og viser at en del av kvinnebevegelsen har liten forståelse for behovene som finnes i prostitusjonsfeltet.

Det er sant at mange kvinner i prostitusjon ønsker seg en annen jobb. Dette gjelder især de som oppsøker lavterskeltiltakene. Dette betyr derimot ikke at alle umiddelbart ønsker seg dette eller har muligheten til dette på ethvert tidspunkt, eller at det norske arbeidsmarkedet er villig til å ta imot dem. At noen begynner med eller forsetter i prostitusjon betyr imidlertid ikke at de ikke har hjelpebehov. Det er urimelig å beskyldre Pro Sentret for å ikke oppfylle mandatet sitt fordi de ikke snakker politisk korrekt eller bestemte grupper kvinner skyves til side i møte med kravene som stilles av norske myndigheter og det norske arbeidsmarkedet.

Så langt synes det som om voldsundersøkelsene fra Pro Sentret ikke vil få noen politiske konsekvenser utover de tiltakene Pro Sentret selv initierer. Spørsmålet som reiser seg er om dagens politikk er et resultat av at man ikke vet så mye om prostitusjon, eller om problemet er at man ikke vil vite. Et annet spørsmål som reiser seg er om kvinnepolitikere, som Eltvik, har mistet blikket for hva som egentlig står på spill i prostitusjonsfeltet.

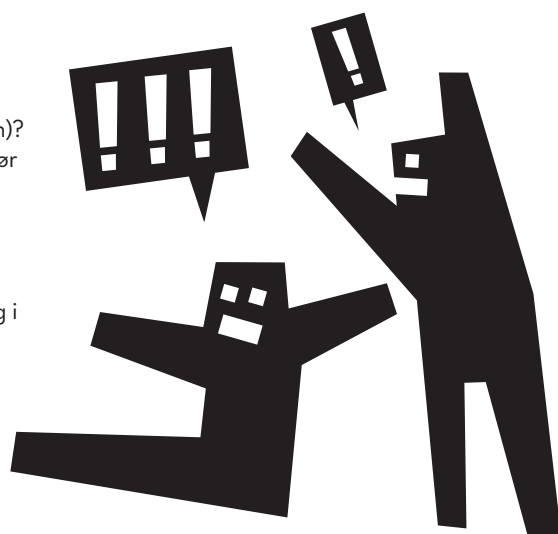
Under tiden jeg foretok feltarbeid og intervjuer ved norske hjelpetiltak på prostitusjon- og menneskehandelsfeltet, foregikk det flere volds- og ranstilfeller i prostitusjonsmiljøene, uten at disse forholdene var kjent av politiet. Denne type hendelser er en indikasjon på at gruppen vi her snakker om ikke nyter de former for rettsikkerhet som majoriteten av norske borgere opplever som universelle. Dette gjør at en ikke bare må stille flere spørsmål knyttet til systemets toleranse overfor prostitusjon, men også overfor ulike former for rettsløshet i det norske samfunnet. Her har både høyresiden og venstresiden i norsk politikk et langt stykke å gå.

Hva om problemene Pro Sentrets voldsundersøkelser avdekker ikke først og fremst forteller oss så mye om hvilke lovgivning vi bør ha på prostitusjonsfeltet (slik det også understrekes flere steder i rapporten)? Hva om Pro Sentret i stedet synliggjør omfattende strukturelle problemer i et symbolpolitisk styringsfelt preget av aggressive former for politiintervensjon, ambisiøse likestillingsideologier uten forankring i

forvaltningssystemet og en sviktende kommunal sosialpolitisk sektor? Sagt på en annen måte: Hva om det vi trenger ikke er en ny debatt om sexkjøpsloven, men en mer helhetlig tenkning omkring nasjonal prostitusjonspolitik som dette feltet befinner seg i krysningspunktet mellom stat og kommune og mellom restriktiv innvandringspolitikk og en impotent likestillingspolitikk? Er vi i stand til å snakke om hvilke samfunnsforhold som skaper prostitusjon uten å falle ned i de sedvanlige skyttergravsposisjonene? Evner vi samtidig å stille spørsmål til hva det betyr for oss som samfunn at en gruppe kvinner har erfaringer fra Oslos gater som minner mer om tilstander i en flyktningleir enn om Oslo?

Om problemet ikke handler om radikalfeministers kunnskapsmangel, men evne til å reflektere over betydningen av det man vet, så må svaret på dagens kvinnepolitiske paradoks ligge i en utbredt tro på både miraklenes og lovgivningens magiske kraft. Jeg har per i dag ikke et bedre svar.

Artikkelforfatteren er sosiolog og phd-stipendiat ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitet i Bergen.

SEXARBEID I SØR-AFRIKA

Av Archie Hlophe

Vold mot kvinner er et stort problem i Sør-Afrika. Mellom mars 2011 og mars 2012 ble det anmeldt mer enn 64 000 voldtekter i landet. Og da snakker vi bare om dem som ble rapportert. Det reelle tallet er langt høyere. En særskilt utsatt gruppe er lesbiske kvinner. I mannssamfunnet Sør-Afrika er det en provokasjon at kvinner klarer seg uten menn. Lesbiske blir ofte voldtatt, sågar med familiens velsignelse. De tror at bare jentene får kjenne en mann, så vil de ikke lenger være lesbiske.

At menn betrakter kvinner som sin egen eiendom sees også i det faktum at mange – noen hevder at tallet er så høyt som 30 000 – sørafrikanske kvinner er offer for handel med kvinner internt i landet.

De ender som regel opp i prostitusjon i Johannesburg. De kommer fra landsbygda eller mindre byer og ender opp i storbyen i Hillbrow, som er et av de mest beryktede og kriminelt belastede strøkene i Johannesburg. Er ei jente for ung, blir hun brukt til å tigge på gaten. Ofte er det mennesker de i utgangspunktet stoler på som selger dem til halliker.

«GLORIA»

Er et typisk eksempel. Da hun og søsteren mistet moren, inviterte en tante dem til Johannesburg. Tanten lovet dem et bedre liv. Hun droppet dem i leiligheten til en mann de ikke kjente og fortalte dem at nå måtte de gjøre alt det mannen forlangte av dem.

– Og det var det siste jentene så av henne, sier Khanysile Motsa. Hun er grunnleggeren av Home of Hope i Hillbrow, en lokal organisasjon som hjelper jentene med å komme ut av prostitusjonen.

– Gloria prostituerte seg ikke av egen vilje, forklarer Motsa. I løpet av de siste ti årene har Gloria hatt sex med ti menn per dag i gjennomsnitt. Hun bodde sammen med fem andre jenter i et hotellrom i Hillbrow.

– Mannen som eide oss kom til hotellet hver dag for å kreve inn pengene vi hadde tjent. Jeg tjente mellom åtte hundre og tusen rand (ca. 600 kroner) per kveld. Han tok det meste, men lot meg beholde

en hundrelapp. Noen ganger ga han meg stoff og tvang meg til å ligge med ham. Nektet jeg, ble jeg banket opp. Hvis jeg ikke tjente penger, slo han meg også. Noen ganger var det vanskelig å få kunder, så jeg måtte slå av prisen bare for å ha noe å gi ham, forteller Gloria.

Handel med kvinner er i ferd med å utvikle seg til den tredje mest lukrative ulovlige formen for forretning i dagens Sør-Afrika etter stoffomsetning og tyveri, sier Khanysile Motsa. Hun opplyser også at de ser at jentene ikke bare kommer langveisfra. Enkelte kidnappes fra townshippene rundt Johannesburg og havner på gata i de mer belastede strøkene i sentrum av byen.

Gloria kom seg ut av det ved hjelp av Home of Hope. Hun var på gata da hun ble oppsøkt av en mann som bare ville prate: – Jeg sa til ham at jeg ikke ville prate hvis han ikke betalte meg femti rand, forteller hun.

– Han ga meg pengene og begynte å snakke om de gode tingene livet også kan inneholde, ting han mente var bedre enn det jeg drev med. Han fortalte at han kunne hjelpe meg ut av det hvis jeg ble med ham til et kvinnehus i nærheten. Vi ba sammen, og jeg ble med. Klokket tallet var rundt to på natta. Jeg var klar til å forlate dette livet, sier Gloria.

Motsa understreker at det er viktig at de som ønsker å hjelpe ikke tvinger jentene til å bli med dem. De må ville det selv, ellers vil de bare gå tilbake. –Det er viktig at jentene har noen som støtter dem når de vil ut av livet som sexarbeider. Vi skaper en bevissthet om at de kan få hjelp og hvor denne hjelpen er å finne.

For Gloria har livet bare blitt bedre. Hun utdanner seg innenfor catering og ser fram til en bedre fremtid.

– Jeg gleder meg til å ha mitt eget hjem og kanskje en ektemann, sier hun. Motsa hevder at det er håp og at Gloria ikke er deres eneste suksesshistorie.

– Noen av jentene «våre» deler leilighet inne i byen. Når jeg ser hva de nå får ut

av livet sitt, så vet jeg at det vi gjør her er viktig, sier hun.

FRIHET OG HELSE

«Pauline» som jobber i Sisonke Sex Workers Movement – en interesseorganisasjon for sexarbeidere i Johannesburg (sisonke betyr «sammen») – har en litt annen versjon av virkeligheten. Hun underkjenner ikke at trafficking forekommer, men hevder at ikke alle sexarbeidere ønsker å komme seg ut av salget av seksuelle tjenester.

– Det de ønsker er å være i stand til å styre sitt eget liv, være sin egen sjef, sier hun.

– Vi har hjulpet enkelte kvinner med å snu utviklingen slik at de har større kontroll over tilværelsen sin, vi har bidratt slik at de stiller sterkere i forhandlinger med for eksempel hoteller, sier hun.

– Enkelte steder beskyttes de av hotellene fordi de bringer inn mer gjester, og mange steder slipper de å betale med seksuelle tjenester slik de ofte måtte tidligere. Hun understreker at sexarbeidere er mange og mangfoldige og at de som alle andre har ulikt forhold til jobben sin. Enkelte vil ut av yrket, og da kan organisasjoner som Home of Hope være nyttige. Andre vil bli værende, men på egne premisser og da er en interesseorganisasjon som Sisonke viktig.

Pauline opplyser at informasjon om seksuelt overførbare sykdommer er viktig for at de som fortsetter i jobben skal beholde friheten og helsen. Hun forteller at Sisonke bidrar til å øke kunnskapen om hiv og aids blant sexarbeiderne og at de forsøker å lette tilgangen på både vanlig kondom og kondom for kvinner.

– De bidrar til å gjøre sexarbeiderne og kundene deres mindre utsatt, noe som er en fordel for alle parter, slår hun fast.

– Vi vet at det finnes ofre for trafficking i Johannesburg, sier Pauline.

– Vi vet om dem og vi prøver å hjelpe dem gjennom å kjempe for deres grunnleggende rettigheter, gjennom myndiggjøring og vi forsøker å hjelpe dem til å ta kontroll over sine egne liv enten de vil fortsette som sexarbeidere eller ikke.

THE NEW ZEALAND PROSTITUTES COLLECTIVE

By Rougé Wi Hongi and Catherine Healy on behalf of NZPC

As we celebrate the 10th year of decriminalisation we reflect on all our gains and the positive things it has delivered.

The New Zealand Prostitutes Collective was established in 1987 by sex workers, and soon afterwards began lobbying for a change to the laws that were seeing us taken before the courts on prostitution related offences. Many of us knew firsthand the experience of being pulled out of our work, either from the street, or from massage parlours, and accused of soliciting in a public place. Brothel keeping was also against the law and we could be sent to prison.

It was incredibly disruptive, and of course a conviction for a prostitution related offence was far reaching and impacted not only our lives in the course of sex work, but also in other ways as well. For example, many sex workers worked in massage parlours and after a conviction for soliciting for the purposes of prostitution, it meant that we were banned from working in this part of the sex industry for 10 years.

The police documented our names and this sometimes interfered with ability to do other work. For example, some

occupations require a police check and if it was discovered that we were, or had been sex workers it would mean that some occupational options would not be available.

The police would come in and pose as clients, to entrap us into offering them sex for money. They would return much later and arrest us. Sometimes it was difficult to remember which client they were.

New Zealand, like many countries at that time, was coming to grips with HIV prevention strategies. It had enabled a nationwide needle exchange programme and an organisation to work with men who have sex with men, and was keen to engage with sex workers. Our organisation, which was scarcely more than a small group who met informally in bars, on the beaches, and in our homes, was invited to enter into a formal contract with the Ministry of Health. Actually, we weren't that tempted, as we wanted to retain our autonomy and we wanted to control our lives, and our sex work philosophies.

However, we felt the opportunity to engage with government may not come around again and we felt we could use this opportunity to educate government, and to enhance the well being of sex workers.

They were heady days indeed. We felt very empowered by our sex work and wanted to stare down the stigma. The Ministry of Health offered us a small amount of funding and in return, we described to them the kind of things we felt were necessary to be effective, if we were to prevent HIV/AIDS. This was long before web sites and the internet age that would develop during the 1990s. We established community drop in centres with the funding and of course a magazine to connect us together, along with outreach to sex work places. I'm sure this is all familiar to many organisations today.

The truly delightful thing was the merging of different populations: women, men, transgender, brothel based, street based, etc. All these different sex workers meeting at the community base

was very invigorating. As we came out, part of our strategy was to speak to media and keep them focused on what mattered most to sex workers.

Mostly we didn't disclose in those early days to media, that we were sex workers as we felt that the name of our organisation was explicit enough for them to make this assumption. Nevertheless, they would still want to know about issues related to our personal realities in sex work, whereas we wanted to talk about more general issues, such as unfair laws and workers rights rather than how many clients we were seeing and how much they paid.

We advocated for decriminalisation and brought many supporters on board from a wide cross section of society including major womens' organisations such as the National Council of Women, the Young Womens' Christian Association, and the Business and Professional Womens' Federation. These organisations connected on the basis of human rights and the recognition that sex workers needed rights to protect them from exploitation.

Public health organisations recognised that decriminalisation was a sensible move towards improving occupational safety and health for sex workers.

We found a Member of Parliament (MP) to sponsor a bill to support the law change. Tim Barnett the MP has remained committed to the decriminalisation of sex work and was most recently working with sex workers in South Africa, supporting them to achieve this goal.

Having politicians onside is incredibly important for sex workers. In 2003 the Prostitution Reform Act was voted in by parliament and sex workers are now covered by legislation. This legislation aims to safeguard our human rights and protect us from exploitation while utilising labour laws

to promote our welfare and occupational health and safety.

In addition these laws are conducive to public health enabling frank displays of safer sex information in sex work venues. The law sets important boundaries and prohibits the use of people under the age of eighteen in prostitution.

Sex workers and the police appreciate these laws which foster better relationships and create an environment whereby sex workers can more readily report violence or other crimes committed against us. Sex workers, including those who are street based, working in managed brothels or working alone or with our peers from home, feel more able to refuse clients, a strong indication that decriminalisation enhances our safety.

There is no substantiated evidence of trafficking despite repeated efforts by the immigration department to locate victims and traffickers. Nor is there evidence that young people are being induced and compelled into sex work by thugs. There is some way to go with reducing stigma, which can act as a barrier to speaking out about abuse. However, a recent case in the courts highlighted that the balance of power has indeed shifted to support sex workers address exploitation. A corrupt police officer was sent to prison for attempting to use his authority to extort free sexual services from a sex worker in exchange for ignoring her traffic infringements.

"Decriminalisation gives me options. Basically I can work wherever I want. Although there are parameters around this it gives me lots of freedom to determine my own conditions. I'm self employed as a sex worker, I did a bit of brothel based work with a brothel operator but she was so controlling so I decided to leave and manage my own sex work from home. I think it's good that the law allows me to do that."
- Angela

"For me, decriminalisation means workers rights and legal protections. It means that if a manager is being a jerk I can hold them to standards, if a client is asking for things I don't do I can point to the rules, and that I can be confident that I will not be harassed by police

for the work that I do. It also means I can talk about what I do.. Social stigma still exists, but because this is legitimate work now I think that social acceptance is growing and we know that we don't have to hide for fear of the law. I don't have to worry about losing my kids for the job that I have. Ironically, we were legally meant to pay tax on sex work before the law actually recognised our work, before we had any legal protections under employment law or labour rights laws. Now we have the same rights as workers in any other industry."
- Cleo

NZPC sometimes support sex workers to take on brothel operators who may not have sex workers best interests at heart. Some avenues which are available include mediation, hearings inside of the Labour Department, or a simple process through the disputes tribunal to recover money which is often at the heart of disputes between sex workers and brothel operators. There have also been sex workers who have countered other practices that they object to, such as sexual harassment in the work place from brothel operators.

It was inconceivable before the law change, that these sort of issues could be addressed with the support of the government agencies. Of course there is still a need for further law changes such as protection from discrimination. Some City Councils have introduced by-laws which prohibit sex workers working from residential areas, while allowing other home based occupations. It is also against the law to emigrate to New Zealand with the intent of being a sex worker. As we celebrate the 10th year of decriminalisation we reflect on all our gains and the positive things it has delivered. There is a significant body of research to support our lived experiences that decriminalisation of sex work is good for everyone.

SVARTMALING AV PROSTITUSJON TJENERINGEN

Av Kristian Tonning Riise, Prosjektmedarbeider i Civita

Må vi svartmale virkeligheten, blåse fakta ut av proporsjoner og feilfremstille statistikk for å mene at tvungen prostitusjon er grusomt?

En offentlig debatt om norsk prostitusjonslovgivning når sommeren nærmer seg har vært en tradisjon så lenge jeg kan huske. Denne våren blusset debatten virkelig opp for fullt. Startskuddet var et oppslag i VG Helg lørdag 4. mai, der sexarbeideren Hege Grostad (tidligere kjent som Frøken X) sto frem i en lengre artikkel og fortalte om yrket sitt, og hvorfor hun ønsker å fjerne sexkjøpsloven og hallikparagrafen.

Påfølgende mandag ga Civita ut et lengre notat med en kritikk av norsk prostitusjonslovgivning. I notatet argumenterer jeg for at dagens lovgivning først og fremst går utover de prostituerte, og jeg kritiserer samtidig en offentlig debatt preget av mye udokumentert synsing. Jeg har forsøkt å sammenfatte mye av den eksisterende kunnskapen vi har for å nyansere bildet av prostitusjonsmarkedet i Norge, og bruke dette som utgangspunkt for noen etiske og politiske drøftinger. Jeg har blant annet sett på rapporter fra Fafo og Pro Senteret i Norge, flere masteroppgaver, utredninger fra Stortinget og internasjonale undersøkelser i for eksempel Storbritannia og Danmark.

Både forskning, erfaringer fra hjelpetiltakene og beskrivelser fra prostituerte stemmer dårlig overens med det inntrykket vi ofte får presentert i mediene. Dersom man bare ser de jevnlig nyhetsoppslagene i pressen, kan man lett få inntrykk av at alle prostituerte enten tilhører en stor majoritet av tvangsarbeidere som lever under kummerlige forhold og i konstant frykt for undertrykkende bakmenn, eller en liten, privilegert minoritet av luksusprostituerte som tegner et uriktig glansbilde av yrket sitt. Dette virkelighetsbildet er både karikert, forenklet og uriktig.

Er det noe som - for å bruke det ofte misbrukte begrepet - «alle undersøkelser» viser, så er det at prostitusjonsdebatten tvert imot handler om mennesker som er like forskjellige som alle andre. Prostitusjonsmarkedet består av kvinner og menn i alle samfunnslag, der de enkelte har svært ulike motiver og opplevelser av egen livssituasjon.

«FORVIRR MEG IKKE MED FAKTA»

Det er påfallende hvor lite velkomment det er med forsøk på nyanseringer i prostitusjonsdebatten. Kunnskap behandles nærmest som et angrep på kriminaliseringslinjen. Det kanskje mest påfallende eksempelet på

dette er stortingsrepresentantene Marianne Marthinsen, Marit Nybakk, Anette Trettebergstuen og Jette F. Christensen, som rykket ut i Dagbladet og ville legge ned Pro Senteret fordi senteret «motarbeidet sexkjøpsloven».

En slik tilnærming til politikk er ganske sjelden kost i Norge. At organisasjoner og offentlige tiltak uttrykker uenighet med rådende politikk er en ganske selvsagt del av et liberalt demokrati. Pro Senteret er et riksdekkende kompetansesenter for prostitusjon og Oslo kommunes hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. For et kompetansesenter skulle man tro at kunnskapsformidling var en ganske naturlig del av arbeidet. Prostitusjonsdebatten er imidlertid så betent at fremtredende politikere fra Norges største parti kan foreslå å trekke all offentlig støtte til et kompetansesenter, fordi senteret påpeker negative konsekvenser av regjeringens politikk.

LITE TVANG

I en kronikk i Aftenposten sammenlignet jeg norsk prostitusjonslovgivning med et vaklende korthus, der hele konstruksjonen hviler på forestillinger som mangler rot i virkeligheten. Den kanskje mest etablerte myten er at

norske prostituerte flest er utsatt for tvang. Dette er det ingen dekning for.

Det kan, i denne anledning, være greit å oppklare begrepet tvang. Tvang henviser til tilfeller der noen er påvirket til å handle med utilbørlige midler som trusler, forledelse, vold, bedrageri, misbruk av sårbar stilling, eller lignende. Altså utilbørlige midler fra en ekstern part som tvinger deg til å handle på et bestemt vis. At store deler av det norske prostitusjonsmarkedet er utsatt for slik tvang finnes det ikke noe belegg for å hevde. Stadig mer forskning bekrefter, tvert imot, at de fleste prostituerte er mer eller mindre frivillige «yrkesutøvere».

I 2011 leverte Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) i Danmark en omfattende rapport om prostitusjon. Det er ikke utført tilsvarende omfattende undersøkelser i Norge, men det er liten grunn til å tro at de generelle trendene i den danske undersøkelsen ikke også skulle kunne gi noen indikasjoner om livssituasjonen til prostituerte i Norge.

Den danske undersøkelsen skiller mellom eskorteprostitusjon, klinikkprostitusjon (prostitusjon i massasjeklinikker) og gateprostitusjon. Hele 67 prosent av eskorteprotituerte svarte at seksuell nysgjerrighet var en av de viktigste grunnene til at de begynte å selge sex. 50 prosent av jentene på massasjeklinikker svarte det samme. Ingen av eskortene og to prosent av jentene på massasjeklinikker svarte at de følte seg tvunget. Blant gateprostituerte i undersøkelsen var situasjonen en ganske annen. Ingen av kvinnene på gaten oppga at seksuell nysgjerrighet var en viktig årsak til at de begynte med prostitusjon. 54 prosent av kvinnene på gaten hadde «manglende penger til å finansiere eget misbruk» som en av hovedgrunnene, og i sterk kontrast til kvinnene på innmarkedet svarte 26 prosent på gaten at de følte seg tvunget inn i yrket av noen andre.

En britisk undersøkelse om migranter i sexindustrien, ledet av migrasjonsforskeren Nick Mai ved London Metropolitan University, viser noe av det samme. Prosjektet omfatter 100 kvalitative intervjuer med primært kvinner, men også enkelte menn og transkjønnede i sexindustrien. Konklusjonen i Mais undersøkelse var at «de færreste migranter i sexindustrien er utsatt for direkte tvang eller bedrag, men oppfatter arbeidet som et mindre ondt blant de alternativene de har for hånden». Syv prosent i undersøkelsen ga uttrykk for at de var underlagt forskjellige grader av tvang og utnyttelse, og seks prosent sa at de hadde blitt «handlet». Ni av ti oppga at de verken følte seg tvunget eller utnyttet, og at de av ulike årsaker hadde besluttet selv at de helt eller delvis ville leve av sexarbeid.

I Fafo-rapporten *Afrikanske drømmer på europeiske gater*, av May-Len Skilbrei, Marianne Tveit og Anette Brunovski, om nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge, ser vi samme tendens. Rapporten baserer seg på 13 dybdeintervjuer med kvinner født i Nigeria, som befant seg i gateprostitusjon i Norge våren 2006, samt feltarbeid i prostitusjonsmiljøene i Oslo og Stavanger. Alle kvinnene som ble intervjuet, visste at det var prostitusjon de skulle holde på med i Norge. De fleste hadde allerede vært i prostitusjon i Spania eller Italia, og fått tips om Norge fra prostitusjonsmiljøene der. Flere kom etter anbefaling fra venninner.

Hva er så poenget med å vise til disse undersøkelsene? Gjør dette situasjonen bedre for dem som er tvunget til å selge sex? Svaret på det er selvsagt nei. Er det for å bagatellisere problemet med tvungen prostitusjon? Nei, selvfølgelig ikke. Det er imidlertid ikke uvesentlig om det er fem prosent eller 95 prosent (slik vi ofte kan få inntrykk av) som er utsatt for tvang. Alt tyder på at det er et ikke ubetydelig mindretall som føler seg utsatt for tvang, men langt ifra flertallet, slik det ofte fremmes påstander om i debatten. Selv blant gateprostituerte, som gjennomgående representerer den

minst privilegerte delen av markedet, er det antakelig et klart mindretall som er utsatt for tvang.

HVA SLAGS PROBLEM?

Så kan man selvsagt spørre: hvor frivillig er denne prostitusjonen? Det er relevant, og begrepet «tvunget av omstendighetene» kan gi mening på et sosialt eller psykologisk plan, men det er ganske uvesentlig i debatten om kriminaliseringslinjen i Norge er riktig eller gal medisin. Kjernen i denne debatten handler om hvorvidt prostitusjon først og fremst er et sosialt problem, eller en kriminalitetsutfordring. Det er her spørsmålet om frivillighet/tvang er vesentlig. Dersom det, for de aller fleste, er utilbørlig press – som trusler, forledelse, vold, misbruk av sårbar stilling, etc. – fra en ekstern part som holder den prostituerte i prostitusjon, så gir det selvsagt mening å se til politiet som den primære løsningen på denne utfordringen. Det er verdt å presisere at bruk av tvang og press selvsagt er forbudt uansett, helt uavhengig av både sexkjøpsloven, hallikparagrafen og menneskehandelsparagrafen.

Dersom det for de fleste derimot er en vanskelig livssituasjon som har fått dem til selv å velge prostitusjon som det minst ille av de få alternativene de har, er politimakt en ganske maktesløs løsning på dette problemet.

INGEN UNIVERSALLØSNING

Jeg mener bestemt at både sexkjøpsloven, hallikparagrafen og menneskehandelsparagrafen slik den ser ut og håndheves i dag, er en del

"KJERNEN I DENNE DEBATTEN HANDLER OM HVORVIDT PROSTITUSJON FØRST OG FREMST ER ET SOSIALT PROBLEM, ELLER EN KRIMINALITETSUTFORDRING."

i mer skjulte former, gjør prostituerte mer avhengige av bakmenn, utsetter prostituerte for kontinuerlig overvåkning, reduserer tilliten til politiet, hindrer prostituerte i å anmelde grove overgrep, og sørger for at prostituerte – både i yrkeslivet og i privatlivet – tvinges til å være mest mulig alene i en vanskelig situasjon.

Utenlandske gateprostituerte som ser på prostitusjon i Norge som det minst ille av de få alternativene de har, får det ikke noe bedre av at myndighetene forsøker å gjøre også denne muligheten vanskeligst mulig. Rusavhengige prostituerte får det ikke noe bedre av at myndighetene forfølger kundene deres, og gjør kampen om rus enda hardere. Prostituerte på innemarkedet får det ikke noe bedre av å bli kontinuerlig overvåket og kastet ut av leilighetene de bor i på grunn av politiets aksjoner mot «hallikvirksomhet». Jeg kan heller ikke skjønne at de som virkelig er utsatt for tvang og menneskehandel får det noe bedre av at politiet kaster bort ressurser på å etterforske organiserte forhold som de prostituerte ofte oppmuntrer til selv.

En ny prostitusjonslovgivning må forsøke å ta innover seg den kompleksiteten som finnes i prostitusjonsmarkedet. Vi må slutte å behandle prostitusjon som en ensartet problemstilling med en universalløsning for alle. Det finnes «lykkelige horer». De vil ikke ut av prostitusjon, men vil ha rettigheter og plikter på lik linje med alle andre, betale skatt og bli behandlet med respekt. Det finnes prostituerte som har valgt å selge sex på grunn av sosiale problemer og/eller mangel på alternative yrkesveier de ser på som mer attraktive. De trenger hjelpetiltak og alternativer til prostitusjon. Det finnes også prostituerte som tvinges til å selge sex. De trenger at politiet straffeforfølger og stopper de kriminelle miljøene som holder dem fast i prostitusjon og hjelper dem ut av avhengighetsforholdet.

Vi er alle enige i at tvungen prostitusjon er grusomt. Det er imidlertid ikke slik at den som lyver mest om slaveri, er mest imot slaveri. Det tjener verken debatten eller kampen mot menneskehandel.

CATCH 22: NÅR SEX ER LØSNINGEN SOM BRUKES MOT DEG

Av Andrés Lekanger

Eva Michelson er medlem av Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) Vestfold. Hun sitter i landsstyret, og i organisasjonens Transpolitisk Utvalg (TU). Michelson ble født som mann, men har alltid hatt en identitet som kvinne. Under Skeive Dager i 2012 kom den hyggelige damen bort til PION og fortalte at TU er interessert i et samarbeid med hensyn til transpersoner i sexmarkedet. Albertine har derfor stilt denne ressurssterke og kunnskapsrike kvinnen noen spørsmål om temaet.

Rikshospitalet i Oslo trengte fire år på å komme frem til at Eva Michelson ikke var en kvinne, men en kjønnsforvirret mann. Dette godtok hun ikke fordi hun tilfredsstilte alle kravene i henhold til SOC-standarder (Standards of care for the health of transsexual, transgender, and gender nonconforming people).

- Jeg var under hormonell behandling og fikk støtte på at jeg var kvinne i henhold til diagnosen F 64.0, fra min egen kliniske psykologspesialist. Jeg hadde bygd opp og fått støtte fra mitt eget behandlingsnettverk: Min terapeut - transperson, sexolog og lege Espen Esther Benestad, min primær-lege, min gynekolog, og ikke minst min ektefelle. Det var selvsagt tungt for henne i starten, men hun har støttet meg hele veien.

Michelson forteller at begrepet «kjønnsforvirret mann» er en diagnose Rikshospitalet (tidligere GID-klinikken - nå SFT, Seksjon for transseksualisme) gir. Dette er en slags seksepost for alle man ikke ønsker å tilby videre kjønnsbekreftende behandling.

- Transpersoner er ikke veldig synlige i det norske samfunnet, men myndighetene begynner å forstå at vi er ganske mange. Det viser seg at behandlingstilbudet er underdimensjonert. Internasjonalt følger man en Standard of Care (SOC) som gir retningsslinjer for hvordan helsevesenet skal møte transpersoner, hvordan diagnosen settes og hvilke terapeutiske, hormonelle og kirurgiske behandlinger skal brukes. I siste versjonen av SOC er fokuset flyttet vekk fra å se trans som noe sykkelig, og over til behandling og hvilke behov gruppen har. Rikshospitalet følger ikke den internasjonale SOC. De har sin egen standard, tilpasset norske forhold. Den har meget strenge kriterier som ikke tar hensyn til virkeligheten for transpersoner.

Forskningen har i dag bevist at kjønn sitter i hjernen, mener Michelson. Og at alle mennesker har både det feminine og maskuline nedfelt i nevrologiske strukturer.

- Transpersoner har en hjernestruktur som fungerer som det kjønn vi opplever oss som. Det er snakk om glidende overganger hos alle, og for transpersoner betyr det at vi kommer i mange fasetter. Noen er for eksempel menn for det meste av tiden, men kan innimellom være komfortabel med ikle seg et kvinneuttrykk. De kalles gjerne transvestitter. Andre opplever at deres kjønn er helt på tvers av kjønn til kroppen de har fått tildelt, og ønsker kanskje en kjønnsbekreftende operasjon. Andre igjen kan oppleve seg selv som både mann og kvinne på en gang.

KONTRAINDIKASJON

- Det blir forventet at du skal ha en forakt for den kroppen du har. Er du en person som lever som mann, men opplever deg som kvinne og nyter å ha sex med kvinner (fordi du er lesbisk eller bifil), blir dette brukt mot deg. Dette sees som en kontraindikasjon som beviser at du er en kjønnsforvirret mann. Det er ikke unaturlig at mange transpersoner har giftet seg og fått barn, siden de har prøvd lenge å passere som det biologiske kjønn de har. Dette blir oppfattet av SFT som kontraindikasjoner.

Dessverre er det altfor mange transpersoner som blir avvist fra Rikshospitalet, sier Michelson. Det er ikke uvanlig at den påbegynte hormonelle behandlingen fra SFT blir avsluttet,

og pasienten blir henvist til å søke hjelp hos det lokale distriktpsikiatriske senter. Her opplever de at det er lite eller ingen hjelp å få.

- Mange har liten eller ingen støtte fra egne nettverk. De opplever sosial isolasjon, får problemer med å beholde jobben eller blir arbeidsledige. De blir ensomme og gir opp fordi de blir psykisk nedbrutt, og ender opp med å ta sitt liv, forteller Eva Michelson.
- Har du derimot ressurser rundt deg, kan du ta kampen i egne hender. Det kreves at du har en gynekolog, en lege og en psykolog som kan støtte deg. Disse kan gi deg tilgang til ulike typer behandling og støtte. Denne støtten innebærer også hjelp til å forholde seg til sitt sosiale nettverk, og hvordan passere som det kjønn og den kjønnsidentiteten man har.

PENGER OG PLEASURE

- Noen av de transpersoner som nektes behandling i Norge, tenker at de skal skaffe penger til operasjon som de kan ta for eksempel i Thailand. Dette vil koste minst mellom 100 000 og 150 000 kroner, og innebærer alt fra kjønnsbekreftende operasjon, reduksjon av for eksempel kjeve, adamseplet eller nese, og stemmetilpasning gjennom kirurgi eller med hjelp fra logoped. Enkelte transpersoner har ikke en godt betalt jobb, eller er skrevet ut av jobbmarkedet. Det å selge sex kan da være et forlokkende alternativ.

Michelson sier sex er en viktig komponent i de fleste menneskers liv, noe som bekrefter oss som mennesker. Spesielt transkvinner er høyt ettertraktet blant norske menn på sexmarkedet, og det å selge sex kan gi bekreftelse på at hun passerer som kvinne. SFT derimot, forventer at en transperson skal føle avsky for sin seksualitet, og derfor ikke ha sex før etter en kjønnskorrigerende operasjon.

- Dermed blir også sex med en person av motsatt kjønn som det du oppfatter deg selv som, brukt mot deg. Derfor unngår mange trans-sexarbeidere radaren til helsevesenet. Da kan de gå glipp av behandling av seksuelt overførbare infeksjoner, noe som igjen blir oppfattet som en kontraindikasjon.

ILLUSJONER OG GRENSESETTING

Det er heller ikke slik at det bare er å ta penger inn på et sykehus i Thailand, og be om en operasjon.

- Det er en illusjon. Klinikken vil be om papirer fra norsk helsevesen som bekrefter at du er fysisk og mentalt klar for operasjon. Michelson mener sex skal handle om kjærlighet og trygghet, og jeg spør derfor om det er viktig å hjelpe transpersoner i sexbransjen med å lære å sette grenser for seg selv.

- Problemet handler om hva du kan tilby. Transpersoner kan stille færre krav siden kundene gjerne ser på dem som mindreverdige. De er også uten rettigheter og utenfor samfunnets beskyttelse. Slik kan kjøperne ta seg større friheter da de vet selgeren ikke anmelder overgrep. Behovet for bekreftelse kan gjøre en mindre bevisst på grensesetting. For eksempel dersom kundene krever sex uten kondom. Transpersoner i sexbransjen utsettes i større grad for verbal og psykisk fornærelse, samt vold. I land med høyt antall drap på sexarbeidere ser vi at transpersoner utsettes for dette i langt større grad enn for eksempel heterofile ikke-transkvinner. I mange land er det også et problem at politiet ikke tar

anmeldelsene på alvor.

- *Hva er utfordringene, sexarbeidet eller samfunnets holdninger til transpersoner?*

- Sexarbeid er et nødvendig onde for å unngå en håpløs situasjon. Samfunnets holdninger er problemet. Hadde samfunnet vist aksept for transpersoner, hadde helsevesenet gitt oss gode tilbud. Jeg tror de fleste ville valgt et vanlig liv med en partner. De ønsker å høre til og å oppfattes som en del av samfunnet. Selvfølgelig finnes unntakene, de som ønsker å være fargeklatter.

- *Hva ønsker Transpolitiske Utvalg ut av et samarbeid med PION?*

- Vår bekymring handler om folkehelse. Her hjemme opplever vi at myndighetene underdriver faktiske forhold. I Norge er et vanlig tall å operere med at det bare finnes én transkjønnet per 10 000 innbyggere som trenger et behandlingstilbud. Altså ca. 500 personer. En FN-rapport fra United Nations Development Program, som dekker området Sørøst-Asia, konkluderer med at det er minst 0,3 prosent av befolkningen som er transpersoner med et behov for kjønnsbekreftende behandling. I Norge vil det si minst 15 000. I Sørøst-Asia er det ca. 9,5 millioner transpersoner som står i fare for å komme i en situasjon i sexindustrien de ikke vil ha godt av. Rundt 34 prosent av dem er hivpositive, et tall som er økende. Dette er alvorlig, og FN ønsker å bruke betydelige ressurser på å drive opplysningsarbeid overfor nasjonene i Sørøst-Asia, som de mener ikke har tilfredsstillende tilbud til transpersoner. Noe som presser dem ut i sexmarkedet. Dette er tilfellet også i Norge, men denne gruppen får lite oppmerksomhet fra de norske helsemyndighetene.

Michelson forteller at disse rapportene fikk Transpolitisk Utvalg i til å tenke på hvordan situasjonen er her hjemme.

- Det går rykter, men ingenting er kartlagt. Spørsmålet blir da hvordan vi kan presse på for å få dokumentasjon på den utviklingen vi har. Frankrike og Nederland har dokumentert dette, og der ser man at det er spesielt transpersoner med innvandrerbakgrunn som ender opp i sexmarkedet. Vi tenker at PION er de som er i kontakt med sexarbeidere, og at vi sammen med PION kan kartlegge transpersoner i sexmarkedet i Oslo. Dette kan vi bruke som et pressmiddel mot myndighetene for å få på plass attførings-, rehabiliterings- og sysselsettingsprogram. Det er helt nødvendige tiltak for å gi transpersoner som selger sex reelle valgmuligheter. Det er også de som mener det er greit å selge sex. Også de trenger et hjelpetilbud, både med tanke på seksuelt overførbare sykdommer og for å trygge dem i arbeidet i sexmarkedet.

Eva Michelson påstår ikke at hun sitter med alle svarene.

- Men i samarbeid med PION tror jeg vi kan finne frem til gode løsninger. Det må være mulig å lage trygge rammer for de som er involvert i sexarbeid slik at de får reelle muligheter til å velge andre, ordinære jobber, eller fortsette med sexarbeid under trygge rammer.

MELLOM BARKEN OG VEDEN

Med offerstatus og hjelp kommer kontroll, men med kontroll kommer ikke nødvendigvis hjelp

Av May-Len Skilbrei

Mellom barken og veden: Transnasjonal prostitusjon i brytningen mellom kriminalitetsbekjempelse og innvandringskontroll

Hvis dere de siste ti årene har fulgt med på hva politikere sier om kvinner som selger sex, har dere kanskje lagt merke til at de nærmest har konkurrert om å være mest bekymret for hvordan de har det. Debatter i media, på stortinget og i kommunestyre rundt om i landet har dreid seg om hva vi kan gjøre for dem. Den grensekryssende prostitusjonen har fått særlig oppmerksomhet, og utenlandske kvinner som selger sex i Norge blir automatisk beskrevet som noen som trenger vår hjelp.

Det finnes noen unntak, og det er de som sier rett ut at migrasjonen til kvinner som selger sex er uønsket og at problemet med denne prostitusjonen er at den plager oss, ikke dem. Men, som jeg vil vise, er det ikke sikkert

at forskjellene mellom disse politikerne og andre, er så store som man skulle tro.

Jeg har skrevet et kapittel i boka *Krimmigrasjon?* Den nye kontrollen av de fremmede som ble utgitt av Universitetsforlaget tidligere i år. Kapittelet mitt heter «Transnasjonal prostitusjon i brytningen mellom kriminalitetsbekjempelse og innvandringskontroll» og handler om hvordan ulike hensyn, virkemidler og argumenter settes i sving idet det norske samfunnet møter grensekryssende prostitusjon, og jeg viser hvordan dette ikke utgjør en helhetlig politikk, men heller viser svært ulike forståelser av hva og hvem som er problemet.

Det at det de siste ti årene har vært et sterkt fokus på menneskehandel i det norske samfunnet og på utviklingen av menneskehandelspolitikk, har hatt store konsekvenser for hvordan utenlandske kvinner som selger sex i Norge blir møtt.

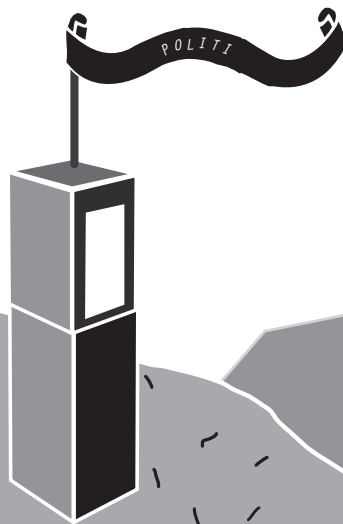
Som nevnt over kommer det til uttrykk ved at

de møtes med antakelser om at de har blitt utnyttet og trenger hjelp. Med offerstatus og hjelp kommer kontroll, som jeg vil beskrive under, men med kontroll kommer ikke nødvendigvis hjelp.

Spørsmålet om menneskehandel har også påvirket debattene om hvordan prostitusjon i seg selv skal håndteres, og i 2009 ble det forbudt å kjøpe seksuelle tjenester, både ut fra argumenter om at man med det ville redusere og forebygge prostitusjon, og om at lovdvingen ville redusere og forebygge menneskehandel. All prostitusjonskjøp rammes av forbudet, også kjøp utenlands og kjøp fra menn, men det er ikke tvil om at innsatsen rettes sterkest mot menn som kjøper sex av kvinner i den mest tilgjengelige prostitusjonen i de store byene i Norge. Dette sier oss noe om hva som står i sentrum i hvordan prostitusjon defineres som et problem, og hva som framstår som mindre viktig; kampen mot prostitusjon og menneskehandel retter seg ikke mot all prostitusjon og all menneskehandel. Fokus på menneskehandel har, sammen med

OPERASJON HUSLØS:

"DETTE GJØRES IKKE FORDI KVINNENE SELV MISTENKES FOR Å HA GJORT NOE GALT, MEN FORDI DE MISTENKES FOR Å VÆRE OFRE."

andre faktorer, sørget for å holde prostitusjon høyt på den politiske agendaen lenge. Det er ikke nytt at prostitusjon står høyt på den politiske agendaen. Det er heller ikke nytt at prostitusjonspolitikken håndheves selektivt, i og med at det er mange ulike hensyn, virkemidler og argumenter i sving. Det spesielle ved vår nåværende situasjon er hvordan den globale kampen mot menneskehandel som en form for grensekryssende internasjonal kriminalitet har sørget for å ta tiltaksviljen her hjemme et skritt videre.

Utenlandske kvinner som selger sex i Norge eller som mistenkes for å planlegge det, møtes av representanter for norske myndigheter på grensen, både i Norge og i hjemlandet. Og i kapitlet mitt beskriver jeg tre slike møtepunkter hvor kvinnene ikke bare håndteres som noen som selger eller mistenkes for å selge sex, men også som migranter. I disse kombineres på ulike måter strafferettslige målsettinger og virkemidler med innvandringspolitiske målsettinger og virkemidler.

Det høres jo svært positivt ut at flere er opptatt av at personer som selger sex ikke utnyttes, men, som jeg beskriver nærmere under, har dette også noen påtakelige negative konsekvenser for kvinner som selger sex, som får sine rettigheter og muligheter innskrenket. Det å selge sex og det å krysse grenser for å gjøre det, er fullt ut lov i Norge, men utenlandske kvinner møtes likevel som om det er forbudt. Skillet mellom lovlig og ulovlig oppløses, definisjonen av hvem som er offer og hvem som er gjerningsperson er en annet i offentlig debatt enn i praksis, og skillet mellom utenfor og innenfor gjøres uviktig, for for denne gruppen er virkelig grensen overalt.

OPERASJON HUSLØS

Siden 2007 har oslopolitiet gjennomført Operasjon Husløs. Denne aksjonen innebærer at politiet med hjemmel i hallikparagrafen gjennomfører besøk i leiligheter kvinner som selger sex leier, for å se etter mulig menneskehandel. Disse besøkene involverer dokumentasjon og noen ganger også ransaking. Dette gjøres ikke fordi kvinnene mistenkes for å ha gjort noe galt, men fordi de mistenkes for å være ofre. Etter besøket sender politiet brev til utleier og informerer om at leietaker selger

sex, og videre forteller de at utleier risikerer halliktiltale hvis hun eller han ikke sier opp leieforholdet. Utleiere frykter selvfølgelig dette, og sier opp leieavtaler. Noe som betyr at kvinnene både mister bolig, derav politiets eget navn på aksjonen Operasjon Husløs, og depositum. Politiet oppsøker også hoteller der de mener kvinner selger sex, og opererer med samme trussel der. Det er ikke vanskelig å tenke seg at det skaper svært ubehagelige og krenkende situasjoner når kvinner avsløres somprostituerte i nabolagene sine.

Videre kan dokumentasjon og ransaking avdekke at kvinnene selv ikke har rent mel i posten: noen blir tatt for narkotikalovbrudd, andre tas for å mangle lovlig opphold. Omkostningene av denne aksjonen er altså potensielt veldig store for kvinnene; de kan dømmes og sendes ut av landet.

Bakgrunnen for aksjonen er at politiet vil uroe markedet for å forebygge prostitusjon og menneskehandel, og at de vil avdekke hallikvirksomhet, menneskehandel og sexkjøp. I hvor stor grad de faktisk gjør det, og hvorvidt dette veier opp for de omkostningene aksjonen har for kvinner som selger sex, er et åpent spørsmål. Aksjonen er en del av en oppkriminalisering av prostitusjonsfeltet, og den økte kontrollen som gjennomføres i menneskehandelens navn, har konkrete negative konsekvenser for kvinner som selger sex. Politiet er ved mange ulike anledninger informert om at dette gjør livet vanskeligere for kvinner som selger sex, men fortsetter praksisen. Målet om å forhindre utnyttning i prostitusjon er selvfølgelig et legitimt mål, men det er også en fare for at den brede enigheten om dette gode målet heller midler som er like skadelige for kvinner som selger sex som den påståtte utnyttningen, og at det fører til at de blir ytterligere avhengige av tredjeparter som utnytter dem.

IDENTIFISERING AV VITNER PÅ GRENSEN

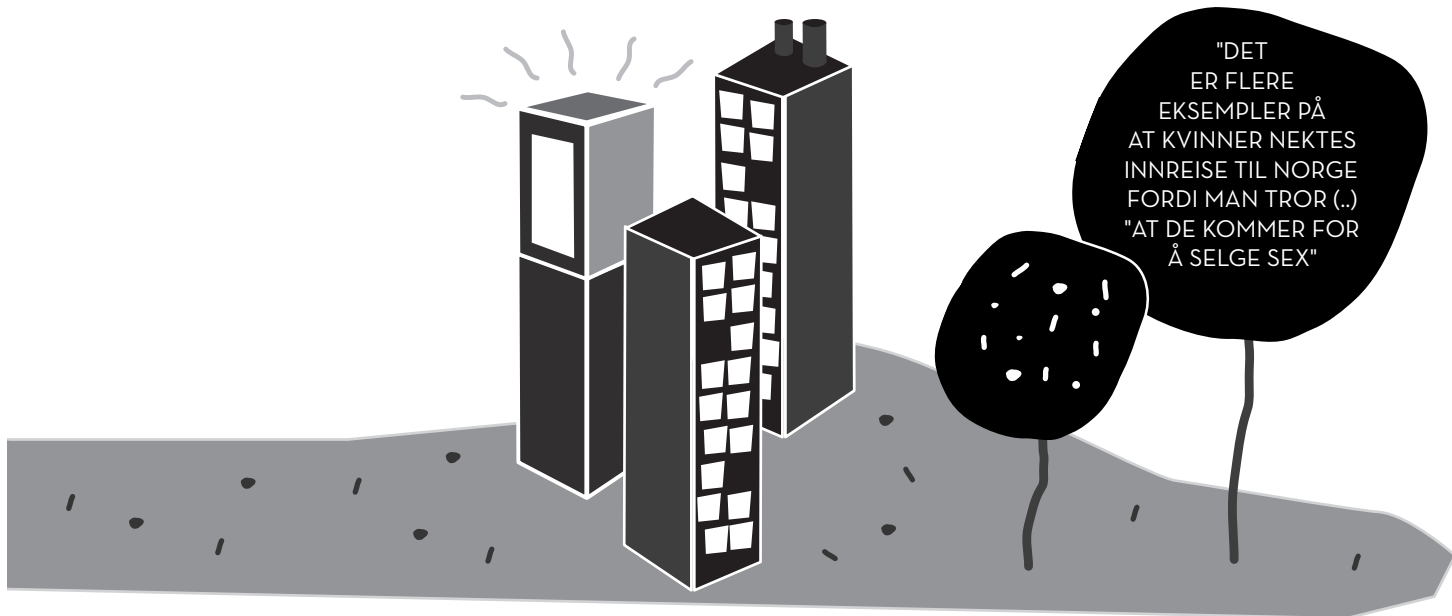
Det har lenge blitt definert som et problem at det er vanskelig å reise menneskehandletsrettssaker. Det er ofte få vitner og tekniske bevis, og det gjør påtalemyndighetene svært avhengige av at offeret selv er villig til å vitne. Dette har gitt en vilje til å utvikle egne framgangsmåter overfor denne gruppa, som

ikke brukes overfor andre ofre for kriminalitet. En av disse er koblingen av avdekking av ofrenes egne lovbrudd og «avsløring» av dem som ofre. Politiet bruker ved flere anledninger lovbruddene til antatte ofre for menneskehandel som en måte å åpne menneskehandelsettersforskninger på. Dette gjør man ved å aktivt jobbe for å avdekke mangledede oppholdstillatelse eller lovbrudd hos antatte ofre for å skape en anledning til å få en samtale med dem, og i den forbindelse, informeres også de antatte ofrene over hva de risikerer på grunn av manglende oppholdstillatelse eller lovbrudd. Samtidig informeres de om at hvis de i stedet er ofre for menneskehandel, frafalles saken. Videre: Som et resultat av behovet det norske samfunnet har for samarbeidet til ofrene, har man også etablert en egen oppholdsordning for ofre som er villige til å samarbeide med påtalemyndighetene: hvis de hjelper oss, hjelper vi dem.

Flere saker er etterforsket og har ført til fellende dom på dette grunnlaget, og det er positivt på mange nivåer. Samtidig skaper dette noen utfordringer det er viktig at vi som samfunn tar stilling til. For det første truer det rettsikkerheten til de tiltalte at vitnene mot dem har store fordeler ved å vitne: Når varig oppholdstillatelse er noe av det mange av kvinnene ønsker og trenger mest, hvordan kan vi da stole på det de sier for å få det? Dette er allerede tatt opp som et problem i retten. For det andre kan disse incentivene presse kvinner til å samarbeide om en rettsak uten at de selv er klare for det. Som ofre for alvorlig kriminalitet ellers, kan det å bistå i en straffesak være svært vanskelig.

Å STOPPE NOENS MIGRASJON, FOR Å FORHINDRE AT ANDRE BEGÅR LOVBRUDD

Den tredje praksisen jeg diskuterer i kapitlet, er det faktum at norske myndigheter i praksis nekter noen kvinner som selger sex adgang til Norge. Det er flere eksempler på at kvinner nektes innreise til Norge fordi man tror eller vet at de kommer for å selge sex. I noen tilfeller er det snakk om et forsøk på å beskytte kvinnene fra å bli ofre for menneskehandel, mens det i andre tilfeller er snakk om at kvinner har blitt nektet innreise for å hindre andre i å bryte straffeloven. Et eksempel på det siste er at kvinner stoppes på flyplassen og returneres til utreisestedet fordi «de gjør andre til kriminelle», som

politiførstebetjent Anders Lie sa da han skulle forklare hvorfor antatt prostituerte blir bortvist på Rygge flyplass (Moss avis 20.4.11). Han viste til både faren for at de gjorde norske menn til sexkjøpere og til at dette kunne inngå i menneskehandel. Kvinnene gis i slike tilfeller ansvar og skyld for andres lovbrudd, selv om de ikke er den kriminaliserte parten i prostitusjonen eller menneskehandelen.

En annen praksis som også hindrer mobiliteten til kvinner som selger eller antas å selge sex, uten at det følger med hjelp for å stoppe den eventuelle utnyttningen de utsettes for, er at de nektes visum når de søker om det fra hjemlandet sitt. I 2011 ga Østersjørådet ut en menneskehandelshåndbok for ansatte ved ambassader og konsulater. Norge har vært sentrale i Østersjørådet og i deres arbeid mot menneskehandel, og håndboken er tenkt å være retningsgivende for ansatte på de norske utenriksstasjonene. Håndboka gir råd om hvordan de som representanter for Norge kan gjenkjenne menneskehandel og hvordan de bør håndtere mistanker om at noen er et offer for menneskehandel. Håndboka anbefaler (Østersjørådet 2011:29): "You should not issue a visa if you think that the person may be at risk of becoming a victim of human trafficking". Å avvise visumsøknader fra noen det kan hende blir et offer for menneskehandel er en alvorlig inngripen på et svakt grunnlag, og om denne anbefalingen faktisk implementeres bredt ved norske utenriksstasjoner, reduserer det potensielt bevegelsesfriheten til mange kvinner.

Bortvisning av personer på grensen og avviste søknader om visum kan ses på som en straff for noe som ikke er forbudt, verken i straffeloven eller utlendingsloven, fordi prostitusjon blir definert som et spesifikt migrasjonspolproblem (assosiert med uønsket prostitusjon) og et spesifikt kriminalitetsproblem (assosiert med organisert kriminalitet).

AVSLUTNING

Gjennom disse tre praksisene, behandles utenlandske kvinner på en annen måte enn andre mennesker: Andre som selger sex kan i større grad selge sex uten å få politiet på besøk. Andre reisende som lander på en norsk flyplass risikerer ikke å bli tatt til side og kanskje også returnert, fordi man frykter at

de, uten andre indikatorer enn kjønn, nasjonalitet og avreiseby, kan bli ofre for kriminalitet i Norge. Andre leietakere og hotellgjester risikerer ikke å miste innbetalt depositum eller betaling når de kastes ut fra bosted fordi de gjør noe som ikke er forbudt. Andre som søker om visum til Norge risikerer ikke å få avslag fordi det kan hende de kan bli ofre for et lovbrudd. Andre migranter risikerer ikke at politiet kan stå på døra og ha rett til å komme inn og be om legitimasjon, og også ransake deres eget hjem når som helst, med argument om at de gjør det for deres eget beste.

Hvordan det norske samfunnet møter transnasjonal prostitusjon kan derfor neppe bare forstås som et uttrykk for bekymring og engasjement. Den samme gruppen man på papiret er bekymret for og solidarisk med, gis ikke bedre muligheter eller møtes ikke med velvilje i alle sammenhenger.

Det å selge sex er lovlig i Norge, men kvinner som gjør det, behandles som om det de gjør er forbudt. Dette er et felt hvor man bekjemper kriminalitet gjennom å stoppe, kontrollere og bortvise dem vi i offentlig debatt omtaler som ofre, og jeg har aldri funnet tegn på at noe lignende skjer på andre samfunnsområder.

Hvordan vi møter kvinner som selger sex og forstår kontrollen av dem, er ikke bare relevant ut fra et engasjement for deres rettigheter eller en interesse for prostitusjon i seg selv. Det er en variant av spørsmålet om hvordan problematiske folk på innsiden og fra utsiden håndteres. Det hefter skam ved prostitusjon og kvinner som inngår i den.

Kvinner som selger sex har også tidligere blitt møtt med kombinasjoner av strafferettslig kontroll og regulering gjennom andre deler av lovverket. Virkemidlene fra tidligere epoker som var utformet for å sørge for at anstendige borgere ikke behøvde å møte kvinner som solgte sex (annet enn som kunder), slik som arbeidsleir, bostedstvang, utetider og regler for når og hvor de kunne ferdes. I dag er ikke dette virkemidler det norske samfunnet kunne stått inne for, men mitt argument er at vi i stedet lager virkemidler som i bunn og grunn oppnår det samme, samtidig som det virker som samfunnet gjør det for kvinnes eget beste. Kvinner som selger sex blir bortvist,

gjemt bort og henvist til mørke kroker hvis de ikke vil underlegge seg streng kontroll. De behøver ikke lenger besøke politilegen to ganger i uka for å underlegge seg smertefulle underlivsundersøkelser, men de får til gjengjeld besøk av politiet som har som mål å gjøre dem husløse og som gjør dem til en av de mest forfulgte gruppene i dagens Norge.

Jeg og mange med meg har pekt på disse utslagene de siste seks årene, men det ser ikke ut til å spille noen rolle for politikere og folk ellers at kvinner som selger sex har mindre beskyttelse enn andre.

Grensekontrollører, konsulatmedarbeidere, politiet og andre behandler kvinner som selger sex slik fordi de kan, og fordi den globale menneskehandelsdiskursen skaper en situasjon hvor politikere og praktikere opplever det sånn at alle midler må til for å vinne krigen mot transnasjonale kriminelle nettverk som utnytter kvinner og barn på det groveste. Alle utenlandske kvinner og i noen grad også norske kvinner som selger sex i Norge, rammes av dette, ikke bare de som virkelig trenger intervensjon utenfra.

KILDER:

Moss avis (20.4.11). "Fløy til Moss Lufthavn Rygge for å selge sex", <http://www.moss-avis.no/nyheter/floy-til-moss-lufthavn-rygge-for-a-selge-sex-1.6184782>, accessed 5.7.11.

Skilbrei, May-Len (2013): "Transnasjonal prostitusjon i brytningen mellom kriminalitetsbekjempelse og innvandringskontroll," i: Nicolay B. Johansen; Thomas Ugelvik & Katja Franko Aas (red.), *Krimigrasjon? Den nye kontrollen av de fremmede*. Universitetsforlaget

Artikkelforfatter er sosiolog og førsteamanuensis ved Institutt for kriminologi og rettsososiologi, UIO

MR. X

De er omtalt både i Det gamle og Det nye testamente, antikkens Hellas og Roma hadde mannlige bordeller, og de har fulgt oss gjennom historien som trekkdrenger, gigoloer, gategutter, eskorter og massører.

Av Astrid Renland

I likhet med sine kvinnelige kollegaer har de vært fordømt, stigmatisert, kriminalisert, trakassert og til tider hyllet, i motsetning til sine kvinnelige kollegaer også usynliggjort. Visket ut av den offentlige debatten som om de ikke eksisterte, og som om markedet med menn som selger sex ikke er et like mangfoldig, komplekst og sammensatt fenomen som kvinner som selger sex.

- Det er mange forskjellige miljøer både når det gjelder selgere og kjøpere, forteller Mr. X mens han fyller plastkoppen med vann. - Jeg kjenner hovedsakelig til mitt miljø, og jeg tror ikke kunder som frekventerer gutter på gaten tar kontakt med oss. De som oppsøker utearenaer vil ha noe billigere, og mens våre kunder er godt voksne menn, er for eksempel kunder som oppsøker mannlige transpersoner, langt yngre, ofte ungdom. Jeg kjenner en transe, og hun har mange unge gutter som tar kontakt og ønsker å kjøpe sex. Det har overrasket meg at kundegruppene kan være så forskjellige. Det betyr at det er mange ulike kundegrupper og at de som kjøper én type sexarbeid ikke nødvendigvis er de samme som kjøper en annen type sexarbeid.

PENGER

Albertine har fått den glede av å snakke med en ung mann i 20-åra som vi velger å kalle Mr. X, han har jobbet til og fra som sexarbeider siden han var 18 år. Motivet var, forteller han, penger. Det er ikke vanskelig å tro ham, for på andre siden av bordet sitter en velkledd, trendy og riktig sjarmende ung mann.

- Jeg er et ordentlig luksurdyr, og selv om mine foreldre ikke hadde så dårlig råd, matchet ikke mine ønsker deres inntekt. Jeg ville ha dyre merkevarer, og det fikk jeg ikke penger til hjemme, sier han mens han plasser Iphoneen og Louis Vuitton-vesken foran seg på bordet.

- Men det var veldig tilfeldig at jeg startet å selge sex. Det var en sommer da jeg var 18 år og alene hjemme fordi mine foreldre var på ferie. Jeg traff en gutt på et chat-forum som opprinnelig var fra Tyrkia, han var noe eldre enn meg og hadde erfaringer med salg av sex til eldre menn. Vi kontaktet menn på chat-forumer og prøvde oss på saunaer - det gikk ikke særlig bra, men det var mange som tok kontakt med oss på chat-forumer. Første kunden ville ha oralsex og se på at vi hadde sex - vi var kjærestere eller kanskje retttere sagt elskere. Kunden ga oss 4000 kroner, men før vi hadde kommet i gang, dro han.

Kanskje fikk han panikk eller fikk for tidlig utløsning, jeg tror kanskje helst det siste, sier Mr. X og smiler.

- Første gang var lett, og jeg tenkte hvorfor ikke, og i løpet av to uker hadde vi tjent 30 000 kroner, det ga mersmak. Men det er forskjellige motiver, min kamerat solgte sex fordi han trengte penger, han kom fra en fattig familie og hadde opplevd å bli mobbet og ekskludert av de andre på skolen, blant annet på grunn av klærne han måtte gå med. I dag er han gift og har to barn.

- Det tok litt av. Han jobbet mest, jeg jobbet kanskje 50 prosent, og vi hadde mellom 60 og 80 000 i måneden til sammen. Jeg brukte pengene på dyre ting, restauranter, og spanderte kino og andre festligheter på mine venner. De hadde jo ikke så mye penger, og jeg liker å spandere. Men heldigvis sparte jeg også en del slik at jeg fikk penger til leilighet og møbler. Jeg har vært sånn smart gutt, skjønner du.

- Vi var sammen i nesten fire år, men så flyttet han utenlands og jeg kom i kontakt med andre gutter som var litt i samme situasjon som ham, unge kjekke gutter som ikke hadde opphold i Norge. Mange har erfaring med sexsalg underveis i asyl- eller migrasjonsprosessen, de hadde måttet livnære seg med sexsalg underveis til Norge og fortsatte med det når de fikk avslag på søknaden og måtte flytte ut av mottakene. Alternativet var for de fleste svart og veldig dårlig betalt arbeid andre steder. Men det er også slik at når man først har gjort det, er det lett å gjøre det igjen, det kan være både kåtskap og at man trenger penger som er drivkraften for å fortsette.

MANGFOLDIG MARKED

I forskning på subkulturer har det som oftest vært maskuline interesser som råd, og jenter har som oftest hatt rollen som vedheng til unge menn på drift. I prostitusjonsforskningen er det annerledes, her er det kvinneblikk som styrer feltet og kunnskapen, guttene er marginale og gjør det av «pure pleasure» mens jentene er ofre for makt og undertrykking. Men selv om man antar at det er kjønnsforskjeller i både årsaken til og utøvelsen av salg av sex, drøfter de fleste studiene sine mannlige informanter med den øvrige prostitusjonsforskningen som bakteppe: Hvilke strategier benyttes for å skille mellom privat og kommersiell sex? Kysser man kunden? Er man aktiv?

- Du vet blant menn som har sex med menn snakker vi om å være aktiv eller passiv, sier Mr. X.

- I mange regioner av verden er det det som skiller mellom å være homofil eller heterofil. En mann kan ha sex med menn, men definerer seg ikke som homofil fordi han ikke er passiv. Han blir ikke penetrert.

- Jeg er homo, men liker ikke homofile menn, jeg tenner på menn som er heterofile eller bifile

- eller i alle fall ikke bevisst sin homofile legning, jeg liker mer sånn machomenn, og jeg er passiv, sier Mr. X.

- Men det er stor forskjell hva den enkelte tilbyr av tjenester til salg, for noen avgrenser tjenestene som selges til å la kunden suge seg, andre tar rollen som aktiv eller passiv alt ettersom hva de selv liker og kundene etterspør.

- Mange menn som selger sex lever ikke et homofilt seksualliv selv om de selger sex til menn. Det betyr nødvendigvis ikke at de ikke liker å ha sex med menn, men at de ikke er homofile. For eksempel er unge menn fra Midtøsten veldig populære blant kunder. Det er både på grunn av utseende - at de er vakre menn, men det er også fordi mange har erfaring med sex med menn uten at de definerer seg som homofile. Mange kunder liker tanken på at de erobrer en heterofil mann. Det ligner på menns historier om lesbiske damer, at de er i stand til å omvende dem.

- Det er også stor forskjell på selgerne, noen selger sex av ren økonomisk nødvendighet, andre gjør det fordi de også liker jobben. Kundene er også forskjellige. For mange kunder er sexen underordnet, de kjøper sex for å få noe de ikke får andre steder, som kroppslig nærhet og intimitet. En kunde kan betale for en hel natt bare for å ha noen å ligge inntil. Jeg skjønner det, jeg liker også å ha noen å våkne opp med, og siden jeg foretrekker gutter som ikke definerer seg som homofile, kjenner jeg ofte på rollen som kunder han. Jeg må tilby noe ekstra for å holde på dem.

- Men norske kunder er veldig sjenerte og snille, når jeg forteller om hvordan det er å jobbe i Norge til mine venner i Latin-Amerika, tror de ikke på det, forteller Mr. X.

- De opplever kunder som pruter på prisen, nekter å betale etter at de har hatt sex og behandler dem veldig dårlig. Jeg har aldri, aldri hatt problemer med kunder, de eneste gangene har vært om man ikke klarer å levere - å få stå, det kan kunder oppleve som frustrerende. Men det eneste som skjer da, er at jeg må levere tilbake pengene. Da får jeg bare oppmøtepris.

- Men generelt er kundene snille, de kan griseprate mye på telefon men når de møter oss er de stille og sjenerte, sier Mr. X. - Det kan være at de synes at vi er litt skumle, det er jo et kroppsmiljø og gutta har veltrente kropper.

Mr. X forteller at det er noen som selger sex til både menn og kvinner, men han gjør det ikke.

- Jeg selger ikke sex til kvinner, men har hatt kontakt med en kvinne som betalte meg for å holde henne med selskap, drikke vin og snakke med henne mens hun røykte jointer. Hun var gift med en norsk rik mann og ensom. Men det er ikke mange kvinner som tar kontakt heller, jeg tror kanskje kvinner ikke liker tanken

på at man også knuller menn? Jeg vet ikke, men jeg har fått inntrykk av at kvinner heller vil gi dyre gaver enn å betale cash. En kamerat av meg som er frisør dater mange kvinner som kjøper han veldig dyre gaver.

- Jeg fikk et tilbud fra eldre par der mannen ville at noen skulle ha sex med kona mens han så på. Han brukte mye dop, så kanskje han ikke klarte det selv? Jeg ville ikke, men jeg ringte opp et par venner av meg somsa ja til det. Det var mange tusen på et par timer.

ESKORTESERVICE

Det er ikke lett å komme i kontakt med menn som selger sex. Studenter skriver ofte om problemer med å få tak i informanter, og både de sosiale tiltakene og PION erfarer at menn som selger sex til menn ikke akkurat renner ned dørene når vi formidler våre tilbud til dem. På den andre siden har de kvinnelige sexselgerne som frekventerer prostitusjonstiltakene og stiller seg til disposisjon for forskning og sosialt arbeid, ofte komplekse livssituasjoner og problemer. Det handler kanskje derfor mer om sosial gruppe enn kjønn når det gjelder hvilke sexarbeidere som har kontakt med offentlige tiltak? Uansett om man ser dem eller ikke, så annonseres det på nettannonser, kontaktformidling skjer via chat-forumer, møter finner sted på saunaer og utelivet er en hyppig kontaktformidlingsarena mellom selger og kunde.

- Men hvordan jobber du, alene som en ensom ulv, eller i et miljø med flere som selger sex?

- Jeg jobbet sammen med flere, forteller Mr. X.
- Da min første kjæreste dro utenlands, møtte jeg som sagt flere gutter som var hans situasjon og vi jobbet sammen. Når man kjenner noen i disse miljøene blir man kjent med flere, og noen tar kontakt fordi de har hørt at jeg er homofil og jobber med det jeg gjør. Jeg har prøvd å drive eskortebyrå og vært den som formidler kontakt mellom selger og kunde. Min fortjeneste legges på den øvrige prisen, jeg sier for eksempel til kunden at det koster 2500, og spør en av guttene om de vil ha jobben for 2000. Jeg spiser ikke av inntektene til den som selger. Men kunden er mye mer tilbakeholden om det kommer fram at vi jobber flere sammen enn om man annonserer som singel selger. Jeg tror ikke nordmenn takler å måtte komme inn og velge mellom flere gutter, de er altfor sjenerte.

ORGANISERING

- Jeg tror ikke det er så mange av guttene som selger sex som vil organisere seg eller lage et fagforbund. De vil heller ikke ha kontakt med prostitusjonstiltakene. Det kan være fordi man ikke trenger hjelp, jeg har for eksempel fått telefoner med informasjon om tilbud, jeg tror det var Nadheim, men jeg trengte ikke hjelp. Det var ingen problemer, vi hadde nok med kunder og penger. Andre vil ikke ha kontakt med noen fordi de vil holde skjult at de har solgt sex til menn, det sitter veldig langt inne for mange å si det, og selv om det kan hjelpe dem i en asylsøknad, vil de ikke si noe.

- Men det er behov for et sted for de guttene som ikke har opphold, men livnærer seg med sexsalg, kan oppsøke og få hjelp til for eksempel asylsøknad, helsesjekk og kanskje få snakke med en psykolog. Mange sliter, de fleste er uten nettverk som kan hjelpe dem, og de trenger hjelp, sier Mr. X.

SEXARBEIDERNE
BER OM ORDET

Prostitusjon er kvinneyrket feministene avskyr. Nå vil de prostituerte selv delta i debatten. De ønsker trygghet og respekt, ikke tvangshjelp.

Av Bjørn Stærk¹

I 8. mars-togene går norske feministere under paroler som «Prostitusjon er vold» og «Håndhev sexkjøpsloven». De anser prostitusjon som kjøp og salg av kvinnekropper, en etterlevning fra vår mannsdominerte fortid som bør avskaffes med makt. Påfallende fraværende bak disse parolene er ofrene for denne volden, de som visstnok får kroppen sin kjøpt og solgt og gråter seg i søvn hver kveld mens de drømmer om å bli reddet ut av helvetet de har havnet i: De prostituerte selv.

Mange opplever seg i stedet forrådt av feministene. Ikke bare må de håndtere farlige kunder, unngå kjønnsykdommer, tåle mobbing og gjøre seg avhengig av kriminelle. I tillegg kommer aktivister som har lite kunnskap, men mye makt og «hjelper» dem på en måte som gjør arbeidshverdagen deres enda farligere. I Norge har Pro-Senteret, Oslo kommunes hjelpetilbud for prostituerte, og PION, Prostituerteres interesseorganisasjon i Norge, lenge advart om at kampen mot prostitusjon rammer de man ønsker å redde. De vet hva de snakker om. De ser sexmarkedet på nært hold.

Slik er det også internasjonalt. Kravene om strenge lover kommer fra de som av ideologiske og religiøse grunner drømmer om en verden uten sexhandel. De prostituerte selv har mer jordnære drømmer: De ønsker kun trygge arbeidsforhold og å bli behandlet med respekt. Ideologiske utopier får andre ta seg av.

NYE STEMMER

Dette har mennesker som selger sex sagt lenge. Men snart blir du kanskje nødt til å lytte til dem. For stadig flere nåværende og tidligere prostituerte trer fram i offentligheten, kremter, og ber om ordet. De er smarte, de kan skrive, og de er lite imponert over debatten vi andre fører om dem.

Brooke Magnanti ble kjent under navnet Belle de Jour i 2003 da hun blogget om sitt liv som prostituert i London. Hun skrev om gode kunder, vanskelige kunder og hverdagsutfordringer, med tørr humor og sjarm. Bloggen var ikke reality-porno, men fortellingen om et vanlig menneske med et underlig, frustrerende, men stort sett ganske hyggelig yrke. Bloggen ble til to bestselgende bøker og en TV-serie, *Secret Diary of a Call Girl*.

Etterhvert sto Magnanti fram under sitt eget navn. Inntektene hadde gått til å finansiere universitetsutdannelse for en karriere som forsker. Nå har hun kastet seg inn i sexkjøpdebatten. I boken *The Sex Myth* angriper hun mytene som preger debattene om sex, porno og prostitusjon.

Hun kritiserer tall mange sprer ukritisk, så som at titusenvis av prostituerte i Storbritannia er ofre for menneskehandel. Det finnes ikke noe grunnlag for denne påstanden, skriver hun. Politiet finner bare noen få. Tallene blir til som i eventyret om fjæra som ble til fem høns. Noen leser en spekulasjon i en avisartikkel. Så dobler de tallet for å være sikre, og sprer det videre. Ingen bryr seg med å sjekke.

Som ammunisjon bruker sexkjøp-motstandere ofte tall om hvor ille prostituerte har det. Men datagrunnlaget er tynt. Ofte har man bare snakket med kvinnelige gateprostituerte som aktivt oppsøker hjelp, og ikke med for eksempel bordellansatte, eskorter, menn eller transseksuelle.

Krigen mot prostitusjon har bieffekter. Magnanti forteller om «strøket» i Sheffield, en gate hvor god belysning og høy aktivitet skapte trygghet for de prostituerte. I slike gater kan man samarbeide om å unngå farlige kunder. Men bymyndighetene jagde dem vekk. Det ble for flaut å ha dem der. Noen år senere deltar Magnanti som student ved obduksjonen av en prostituert kvinne. Hun hadde blitt knivstukket i en av de mørke, ensomme sidegatene

de gateprostituerte nå var nødt til å oppholde seg i.

Kulturen vår liker å fortelle «dead hooker»-vitser. Brooke Magnanti ler ikke.

TRYGGE ARBEIDSFORHOLD

Amerikanske Melissa Gira Grant har også gått veien fra prostituert til skribent. Hun skriver bitende artikler om hvordan prostitusjonsmotstandere ødelegger livet til dem de skal redde. Menneskehandel finnes, men aktivistene tramper inn som elefanter. De går til krig mot annonsetjenester som Backpage, uten å tenke på at innemarkedet er tryggere enn gaten. Noen vil legge ned støttetilbud for prostituerte, slik 8. mars-toget i Oslo i 2012 oppfordret til å legge ned Pro-Sentret.

De prostituerte skal reddes gjennom at man gjør livet deres til et helvete. Men det er greit, for det er det jo allerede. Grant skriver syrlig om kristne og feminister som tror prostituerte er sexslaver fordi mange heller ville drevet med noe annet. Men det gjelder tross alt mange av oss. Vi velger alle mellom de mulighetene vi har. For noen innebærer det å selge seksuelle tjenester. Det er ikke alltid glamorøst, men et helvete blir det først når noen fjerner muligheten din til å jobbe på en trygg måte.

Det er dette de vil fortelle oss, de som står fram med erfaringene sine. At de ønsker trygge arbeidsforhold og respekt.

De fleste gjør det pseudonymt på nettet, men de er ikke vanskelige å finne. De har egne blogger eller skriver i gruppeblogger som Tits and Sass. De er på Twitter. I Norge har Hege Grostad sammen med tanke-smia Progressiv tatt til ordet for å

legalisere prostitusjon. Hun ser på seg selv som gründer, og ønsker å starte fagforening. Forbildet hennes er Brooke Magnanti. I 8. mars-toget i Oslo stilte hun med den alternative parolen «My body, my business».

RESPEKT FOR SEXARBEIDERE

Mange av disse aktivistene omtaler prostituerte som «sexarbeidere». Slik vil de markere at det å selge sex er et arbeid, ikke en offertilstand, og de ønsker å omfatte andre yrker feministene også vil bekjempe, som stripping og porno. En «prostituert» er en sliten stoffmisbruker som henger på gatehjørnet og venter på å bli reddet av en middelklasseengel. En «sexarbeider» er et voksent menneske med en vanskelig jobb, som du behandler med respekt.

Det er nettopp respekten som trekker opp grensene i denne debatten. Hvis du mangler respekt for sexarbeidere som mennesker kan du, som en representant for Frelsesarmeen i USA gjorde nylig, omtale dem som «cum receptables» i samme setning som du forsvarer menneskeverdet deres. Du snakker om sexarbeidere, ikke med dem, og vifter dem bort (eller verre) når de forsøker å komme til ordet. De som vil nyansere skrekkehistoriene kaller du løgnere og heldige unntak.

Og jeg vet sannelig ikke hvem som hyppigst omtaler sexarbeidere som « horer »: Menn som griseprater eller feminister.

Hvis du derimot har respekt for sexarbeidere som mennesker, så lytter du til det de har å si. Og hvis du har et forslag til hvordan du kan hjelpe dem, og de ler og rister på hodet og sier at du ikke har forstått noen ting, så tenker du deg om en gang til. Kanskje er det noe viktig du ikke har forstått?

SEKKJØPLOVEN

Det er slemt av sexarbeiderne å blande seg inn i debatten om yrket deres på denne måten. Vi klarte oss jo så fint uten dem.

Vi trodde vi visste hvem de var. Noen trodde de var de nymfomane glede-spikene fra kundenes fantasiliv. Andre trodde de var ofre som venter på å bli frigjort fra sexslaveriet. Og så kommer de selv og hevder at de er vanlige mennesker med en jobb som er vanskelig og i blant farlig, men like mangfoldig som andre yrker. At sexfantasiene og tårefantasiene ikke stemmer. At de utøver et serviceyrke med gode og dårlige sider, og at de selv vet best hva som bør gjøres med de dårlige.

Da Norge innførte forbudet mot sexkjøp i 2009 var det med gode intensjoner. Loven skulle være på sexarbeidernes side ved å straffe kundene i stedet for selgerne. Men vi valgte oss et underlig forbilde: den svenske sexkjøplover fra 1999. I Sverige mener myndighetene at all prostitusjon er vold, uansett. Hensikten er ikke å rydde opp i bransjen, men å avskaffe den.

Den norske loven skulle bekjempe menneskehandel ved å redusere etterspørselen. Det er et fint mål. Menneskehandlere bruker løgn og trusler til å utnytte menneskers arbeidskraft, for eksempel ved å narre dem til å la seg smugle til et land hvor de ender opp i slavelignende arbeidsforhold.

Men det er uklart hvor mye menneskehandel det er i det norske sexmarkedet. Lovforslaget satte ingen tall på problemet det var ment å løse. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009) gjør det heller ikke. Stridbeck-rapporten om kjøp av seksuelle tjenester fra 2004 gjør det ikke - men har til gjengjeld

1. ARTIKKELEN ER GJENPUBLISERT MED TILLATELSE FRA FORFATTEREN

snakket med «to kvinner som jobber som prostituerte».

Vi hadde allerede en lov mot menneskehandel. Basert på hvilke tall kom vi fram til at det ikke var nok?

Volden har vi i alle fall ikke klart å løse. I Pro-Sentrets rapport *Farlige forbindelser* fra 2012 forteller prostituerte at de opplever mye vold, og langt mer på utemarkedet enn på innmarkedet. Sexkjøploven har gjort dem mer isolerte og sårbare. Den har skapt et kjøpers marked. Og det er de «snille» kundene som har forsvunnet, de som oppfører seg pent. Da må man ta til takke med de «slemme», de som krangler og tøyer grensene.

Men så var heller ikke tryggere arbeidsforhold et mål for sexkjøploven.

VEIEN TIL KARL JOHAN

Det er sexarbeiderne selv som er ekspertene på sine egne liv. Selv de nigerianske prostituerte fremstår som mennesker, ikke ansiktsløse ofre, når de får snakke for seg. I FAFO-rapporten *Afrikanske drømmer på europeiske gater* fra 2006 forteller de om veien fra Nigeria til Karl Johan. Det er en vei som preges mer av håp og fattigdom enn av trusler. Veien er lang, og går ofte via Italia og Spania før de hopper videre til det de tror er et mer lukrativt marked i Norge. Noen visste ikke hva de gikk til da de forlot Nigeria. Mange er skuffet over livet i Norge, spesielt over at de må stå på gaten. Men tilbake til fattigdommen i Nigeria? Aldri.

I My life is too short; I want to live now fra 2006 forteller østeuropeiske prostituerte lignende historier. De første som dro ble ofte løyet til, men

nå vet alle hva de går til. Noen har blitt utsatt for menneskehandel, men opplevde det som lett å slippe fri. «Lina» brukte et byrå for å reise ut. De sendte henne til Sør-Europa, hvor hun ble utnyttet av halliker. Hun rømte hjem, men brukte så det samme byrået for å reise ut en gang til. Denne gangen havnet hun i Norge. Hun ville heller ta sjansen på å bli utnyttet enn å ta en lavtlønnet sekretærjobb.

Det er altså ikke bare privilegerte sexarbeidere som Brooke Magnanti som protesterer mot tårefantasiene. Mange prostituerte har det vanskelig. Det sier de også selv. De ønsker og trenger hjelp – men hjelp til å løse problemene de faktisk har, ikke de problemene ideologene sier at de burde ha. De vil bygge et greit liv i den virkelige verden, ikke en feministisk utopi.

"De ønsker det vi alle ønsker: Å bli lyttet til, og bli behandlet som voksne mennesker."

Det betyr ikke at de skal få alt de ønsker. Arbeidsinnvandring må reguleres, og det samme må gatesalg. Men sexarbeidernes egne fortellinger viser at det som gjør sexmarkedet unikt farlig er tiltakene vi bruker for å bekjempe det.

HVOR ER DE GODE FEMINISTENE?

Jeg formulerer meg som om alle feminister vil bekjempe prostitusjon med makt. Hvis du er feminist selv,

håper jeg dette provoserer deg. Det var hensikten. Egentlig er det ikke slik. Mange av de som støtter sexarbeidernes rettigheter gjør det i feminismens navn.

Men en politisk bevegelse eies av de som er flinkest til å bruke den.

Én sexarbeideraktivist skriver at hun er lei av kvinner som sier de er «gode feminister» som støtter sexarbeidernes rettigheter, men som ikke gjør noe for å ta bevegelsen tilbake fra de «dårlige». Hun anklager de «gode» feministene for å sitte hjemme med sexleketøyene sine og være fornøyd med hvor frigjorte de er. I mellomtiden er det de «dårlige» feministene som organiserer seg og driver lobbyvirksomhet. Det er de som skaper nye lover og setter dagsorden. Det er dem bevegelsen tilhører. Derfor har hun mistet all tro på feminismen.

Dette er dystert, men det er noe i det. Dere som mener at feminisme kan være mer enn årets nedstøvete 8. mars-paroler, hvor var dere da de ble vedtatt? Unge Venstre gjorde et tappert forsøk. Hvor var dere andre? Hvor er dere neste år?

Hva har dere tenkt å gjøre med at et farlig kvinneyrke har blitt gjort enda farligere – i feminismens navn?

Det handler ikke om å like prostitusjon. Når vi blander penger og sex, ser vi ofte menn og kvinner på sitt mørkeste. Men vi har den menneskenaturen vi har. Vi må gjøre det beste ut av det. Det minste du kan gjøre er å spørre de du ønsker å hjelpe om hva slags hjelp de egentlig trenger. Og lytte til dem når de svarer.

Rettferdighet for Jasmine og Dora

Av Astrid Renland

Drapene på svenske Jasmine og tyrkiske Dora i sommer, ble markert utenfor den svenske og tyrkiske ambassaden i en rekke land. Det er to forskjellige kategorier av drap; privat vold og hatkriminalitet. Jasmine ble drept av sin eksmann da hun skulle ha sitt første møte med sønnen, ett av de to barna de hadde sammen. Dora ble drept av en ukjent, mulig kunde. Som transperson jobbet hun som sexarbeider. Dora blir et nummer i en ubehagelig statistikk; hun er det 31. offeret for vold og drap mot transpersoner i Tyrkia siden 2008. Transpersoner som jobber som sexarbeidere er ekstremt utsatt for vold, også i Norge.

Kunne disse drapene vært unngått? Ja, uten tvil. Jasmine døde som en konsekvens av svenske myndigheters totalt manglende evne til å forholde seg til realitetene. Både sosial- og justismyndighetene dreide blikket mot hennes arbeid som sexarbeider og ble ut av stand til å håndtere en konfliktfylt barnefordelings-sak. I stedet ble hennes status som sexarbeider det som ble problemet og overskygget det faktum at det handlet om privat vold og en familie som trengte hjelp. Muligens hadde svenske myndigheter håndtert andre situasjoner med privat vold like dårlig, men det er grunn til å tro at de reelle problemene forsvant i skyggen av kunnskapen om hennes sexarbeidererfaringer. Den svenske offertilnærmingen til sexarbeid er som kjent diagnostisk. Dora var utsatt som transperson. Transfobien er dominerende, ikke

bare i Tyrkia, men i de fleste land i verden, inkludert Norge. Samtidig er det vanskelig å se forbi det faktum at Dora var sexarbeider og dermed oppleves som fritt vilt – dobbelt stigmatisert, fordi volden mot sexarbeidere ikke blir tatt alvorlig. Heller ikke i Sverige eller Norge.

Når sexarbeidere utsettes for vold eller drap, er fokuset som Synnøve Økland Jahnsen skriver om drapet på Rebekka Rist som ble drept i Bergen 2006, på hennes status som stoffbruker og sexarbeider (Albertine juni 2012). Det blir forklaringen på hvorfor hun ble drept. Det er selvforklarende, og vi trenger ikke å gruble om samfunnet har ansvaret for det som skjedde. Rebekka ble like gammel som Jasmine; 27 år. I hvilke andre situasjoner blir en kvinnes status en forklaring på hvorfor hun ble drept; hun var gift – derfor ble hun drept?

Kanskje kunne heller ikke drapet på Rebekka vært unngått, men det er utrolig nedslående å se at storsamfunnet ikke dveler ved disse sakene, ikke har en offentlig debatt om hvordan vold og drap kunne ha vært forebygget, men rett og slett fritar seg for ansvar. På samme måte som man toer sine hender over overdosedødsfall; storsamfunnets politikk på området enten det handler om stoff eller sexarbeid, blir ikke vurdert med tanke på ansvar, og storsamfunnet frikjenner seg selv.

Mangelen på solidaritet med

samfunnsmessig marginaliserte grupper er påtagelig. Da Pro Sentret i 2012 publiserte en rapport om vold mot sexarbeidere, ble funnene i rapporten totalt underkjent og underkommunisert av folkevalgte politikere innenfor Ap og Sv, som hevdet at rapporten ikke kunne anses som noe annet enn et dårlig innlegg i kriminaliseringsdebatten. Rettere sagt fordi Pro Sentret som sosialt tiltak hadde talt imot forslaget om å forby sexkjøp fordi det ville ramme selgersiden mer enn kjøperne, ble rapporten håndtert som et innlegg mot sexkjøpsloven. At rapporten ikke snakket om lovgivningen, men ga et innblikk i hvordan mange grupper innenfor prostitusjon opplevde situasjonen etter kriminaliseringen i 2009, ble ikke et tema i mediene, hos myndigheten eller folkevalgte. Stemmene som ble publisert var motstandere av Pro Sentret, mens andre folkevalgte politikere valgte enten å holde kjeften eller ble ikke spurt. Uansett kunne noen som synes at manglende solidaritet har en grense, tatt ordet, det ble ikke gjort. Solidaritet med sexarbeidere gir ingen politisk gevinst. Heller ikke for høyresiden som er opptatt av den frie vilje og ikke konsekvensene av en lov og ordenpolitikk.

Nylig har vi hatt samme debatten som vi hadde i 2012. Faforskeren Anette Brunovski publiserte rapporten *Erfaringer i fem prostitusjonstiltak gjennom et halvt år* (2013). Rapporten konkluderer med at kriminalisering og da ikke sexkjøpsloven, men politiets

*Hvil i fred Jasmine og Dora;
ikke glem, ikke tilgi! Samfunnet har ansvar.*

håndhevelse av hallikparagrafen (straffeloven § 202), som har bidratt til at sexarbeidere som er i kontakt med tiltakene, ikke anmelder vold, ran og overgrep fordi de er redde for at de selv eller personer de deler leilighet med skal miste leiligheten om politiet blir oppmerksomme på at de selger sex. Fafo-rapporten understøtter PIONs erfaringer; personer som jobber med sexarbeid har ikke tillit til politiet og det har endret seg i løpet av de siste årene. Politiet var tidligere sett på som en samarbeidspartner når det kom til overgrep og ran, nå handler det om å holde seg skjult for politiet.

Debatten som fulgte av Fafo-rapporten var identisk med debatten i fjor da Pro Sentret publiserte sin rapport. Politikere fra Ap og Sv og representanter fra kvinnebevegelsen gikk ut i media og erklærte sin tillit til lovverket og politiet og markerte samtidig sin mistillit til Fafo og forsker Anette Brunovski. I stedet for å drøfte rapportens funn og konklusjoner, ble det hele dissekert som et dårlig innlegg i debatten mot sexkjøpsloven. Det er vanskelig å se andre områder av samfunnet der man så til de grader kan si at empirisk basert kunnskap og evidens er irrelevant. Dem om det, men så kan man spørre seg hvor er de andre? Utover en kommentar fra Inger Anne Olsen i Aftenposten, valgte majoriteten å holde kjøft.

Så tilbake til drapene. I hvilken grad har storsamfunnet ansvaret for drapet på Jasmine og Dora? Ja, vi har ansvar fordi vi vet at med kriminalisering av enkelt grupper følger stigma og moralisme. Lov og rett påvirker folkesinnet.

Ifølge lagmannsretten i Oslo (LB 2009-93028), er sexsalg en umoralsk handling som ikke genererer rett til erstatning av tapt arbeidsfortjeneste som en følge av vold. Inntil 2009 fikk sexarbeidere erstatning. Sunniva Schultze Florey (Albertine juni 2012) skriver at retten mente at Stortinget med å kriminalisere sexkjøp hadde understreket at sexkjøp var uønsket, inntil 2009 fikk sexarbeidere erstatning for tapt arbeidsfortjeneste som en følge av vold. Rettens skrevne moralisme har den tendens til å bli mer håndfast i enkelt personers adferd, det vet vi.

For med straffelov følger ofte moralisme, diskriminering og fordommer rettet mot de gruppene loven har til formål å regulere. Kriminalisering påvirker ikke bare retten og rettsforståelse, det påvirker oss alle på ulike måter. Noen mener at dette er mennesker som er fritt vilt som man kan gå løs på – storsamfunnets negative holdninger gjenspeiles i enkeltpersoners adferd, andre mener at de har seg selv å takke og reduserer det til et problem mellom selger og kjøper samtidig som slike hendelser tas til inntekt

for å understøtte forbudslinje. Volden i miljøene blir et argument for å kriminalisere heller enn at den fører til oppmerksomhet mot hvordan kriminalisering trigger vold mot sexarbeidere. Atter andre velger å forholde seg tause, og det er vanskelig å ikke ta tausheten til inntekt for manglende solidaritet med gruppene det gjelder.

Og igjen kan vi trekke paralleller til de mange som har dødd av overdoser. Hadde vi akseptert statlig regulering med denne typen konsekvenser om det hadde rammet herr og fru Hvermannsen? Nepp!

La oss håpe at drapet på Jasmine og Dora skaper ettertanke, kritiske refleksjoner, og sist men ikke minst sinne over at to unge mennesker har måttet bote med livet fordi samfunnets politikk legitimerer drap ved å ikke gi beskyttelse. Ikke bare i Sverige og Tyrkia, men også i Norge og alle andre land som har valgt en politisk tilnærming basert på undertrykking, fordommer og stigma.

Hvil i fred, Jasmine og Dora. Ikke glem, ikke tilgi! Samfunnet har ansvar.

En kroppslig erfaring av fortiden

Av Andrés Lekanger

«Tørk aldri tårer uten hansker!» formaner den eldre sykepleieren til den yngre som står der forundret. Hun ville jo bare vise medmenneskelighet og omsorg da hun bøyd seg ned og tørket tårene til mannen som lå i sykehussengen. Vel vitende om at han snart skulle dø en smertefull død inne på et isolert sykehusrom som det bare var mulig å komme inn til gjennom en sluse. Slusens to dører fikk ikke være åpne samtidig. Kun én av gangen.

Det finnes to måter å forstå historien på. Den ene skjer gjennom å lese i historiebøkene, eller å høre de som er eldre fortelle om den. Den andre er en kroppslig opplevelse. Gjennom følelser oppleves tiden vi lever i.

En av mine nærmeste venner har fortalt om da han var frivillig i Pluss på begynnelsen av 1990-tallet. Det var den første interesseorganisasjonen i Norge for hivpositive. Han var med på å arrangere strengt hemmelige fester for hivpositive, han passet på kjæledyrene deres mens de lå på sykehuset, og han satt ved dem der de lå og ventet på at de skulle dø. De snakket til ham om sine liv, og om hva de var fornøyd med og hva de angret på. Av de mange fortellingene han har gjengitt fra den tiden er det spesielt to

som står sterkt igjen i minnet. Det var om det året han var med å gravlegge 20 personer, og det var om den festen han var med på. «Vi var 12 personer som deltok,» sa han, «i dag er det én igjen». Jeg rakk ikke å se stille ned i gulvet engang før han knyttet neven, hevet den i været og sa med et ironisk glimt i øyet: «I won!»

Humor er nødvendig for å leve videre, men er kanskje kun tillatt å si fordi det er over ti år siden nå.

Den svenske forfatteren og samfunnsdebattanten Jonas Gardell leverer i *Tørk aldri tårer uten hansker* en levende og gripende beskrivelse av da hiv og aids kom til Sverige på 1980-tallet. I det første bindet, «Kjærligheten», blir vi introdusert for blant andre Rasmus og Benjamin. To unge menn med

ganske ulik bakgrunn, men som etter hvert skal finne frem til hverandre. Etter at de har funnet frem til seg selv, og før døden skiller dem.

Gardell maler historier gjennom skildringer som forteller noe om hva det vil si å være menneske. Han setter tonen ved å vise Rasmus som barn og som skriver navnet sitt i dugg på et vindu. Rasmus ser først stolt og så forundret på navnet som snart falmer bort. Slikt er mennesket. Slikt er tingenes tilstand. Forgjengelig. Alle falmer, og vi blir borte. Også Rasmus skal bli borte. Gardell tar oss fra denne utforskende barndommen og over til en sykehuseng hvor Rasmus trekker sitt siste åndedrag.

At Benjamin er et Jehovas vitne gjør

ham til en spennende karakter. Jeg har kjent flere vitner opp igjennom, og Jonas Gardell skildrer Benjamins familie og menighet på en nøktern og fordomsfri måte. Samtidig som Benjamin sliter med sin homofile legning og med sitt forhold til Gud, viser Gardell at dette også handler om tiden som det fortelles fra. En tid der homoseksualitet blir beskrevet som et avvik, og som preges av skam, frykt for sosial utstøtelse og for å bli banket opp.

Overgangen fra fortellingen om hvordan Benjamin, Rasmus og andre lever sine homofile liv i den svenske hovedstaden, og til en historisk faktaberetning kjennes naturlig. Gardell gir leseren innblikk i både øvrig historie og homohistorie. Vi får ta del i utviklingen av dagens homo-

bevegelse. Fra oppstarten av homofilibevægelsen som oppsto etter andre verdenskrig og var preget av hemmelighet og assimilering. Til skiftet over til den mer militante og konfronterende homo-bevegelsen som oppsto på slutten av 1960-tallet, som Stonewall-opprøret 27. juni 1969 står som et symbol for. Det er mange myter rundt dette flere dager lange opprøret der homofile menn og kvinner og transpersoner som, lei av trakassering, hadde tørket tårene og knyttet nevene. Myter som at Stonewall initierte den militante bevegelsen og at dragqueens og transpersoner spilte en spesiell rolle i opprøret. Jonas Gardell går noe ukritisk inn i disse mytene, men som han skriver: Stonewall forandret selvbildet til homofile og markerte derfor et skille i hvordan homokampen ble ført. Gardell tar også opp at forståelsen av at det å leve i skapet må være noe negativt,

sprang ut av den nye konfronterende aktivismens behov for åpenhet.

Tørk aldri tårer uten hansker er mer enn en fortelling om sykdom og død. Den skildrer menn som på hvert sitt vis finner ut av hva det vil si å være homofil i Stockholm på 1980-tallet. Benjamin og Rasmus utforsker de mange seksuelle oasene for menn som har sex med menn. Östermalms pissoarer, Centralstationen og andre steder. Vi vitner alt fra seksuelle møter fylt med usikkerhet og spenning til

demonstrasjoner for homofiles rettigheter. Det er også mye humor og omtanke i boka, men mellom sidene lurer et spøkelse.

En tidligere elsker av meg fortalte at «vi visste at noe var på ferde før sykdommen ble navngitt. Folk begynte jo tross alt å dø før viruset ble identifisert». Noe av det mest spennende og interessante i boka er nettopp skildringen av katastrofen som allerede er midt blant dem, i starten uten at de

er klar over det. Sexpartnere med mystiske mørke flekker som ingen tenker noe videre over. Skriverier om mystiske tilfeller av dødsfall blant homofile menn i utlandet, som skyldes en ny sykdom. En «homsekraft». Skriverier som vekker uro, men som lett avfeies. Hiv dukket opp i samfunnet og på de smittede slik et nervøst sammenbrudd dukker opp – først stille og rolig under overflaten, deretter plutselig og voldsomt.

Det finnes ulike måter å forstå historien på. Den ene skjer gjennom å oppleve og å føle den. Midten av 1980-tallet og frem til midten av 1990-tallet, da livsforlengende medisiner kom, var preget av nettopp mye følelser. Som frykt, panikk, sorg og smerter. Hiv ga på mange måter også et tilbakeslag i hvordan samfunnet så på homofile. Etter flere politiske seire

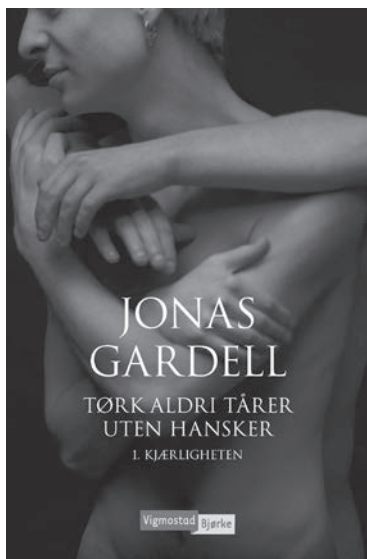
fulgte en stigmatisering. For mange ble hiv et bevis på at homoseksualitet i seg selv var negativt. I Sverige fulgte avisskriverier om homsesaunaer som farlige smittekilder, noe som ledet til at disse stedene ble stengt. På 1990-tallet innledet Norsk presse med Dagbladet i spissen en kampanje mot det norske miljøet av lærhomser, og i en artikkelserie ga avisen dem skylda for hivsmitte. Det kom også forslag om tvangstesting, tatovering og internering av hivpositive.

Jeg ble født på midten av 1980-tallet. Jeg ble smittet med hiv i 2006. For mange av dagens generasjon hivpositive er ikke døden eller det medisinske et spesielt viktig fokus. Sykdom er noe omgivelsene syntes mer opptatt av enn mange av oss. Vi ønsker å reise, jobbe, kjempe politiske slag, og å pule.

Noen ganger møter denne livsbejende holdningen indignasjon. Enkelte hevder vi har gått glipp av noe. Det har vi. Jeg kan aldri oppleve historien slik min kamerat, som var frivillig i Pluss, gjorde. Jeg kan aldri føle det han og tusenvis av andre har følt. Vi har gått glipp av en sanselig erfaring ja, men ikke dermed sagt at dagens generasjon hivpositive har gått glipp av en historisk lekse. Mennesker og deres omgivelser er i evig forandring, og vi forstår verden og agerer ut fra de forutsetningene som ligger til grunn for et liv med hiv i 2013. Med medisiner som gjør at vi kommer til å leve tilnærmet like lenge som alle andre og som reduserer smittefaren drastisk.

Det spesielle med Jonas Gardells bok er derimot at den nok bringer meg det nærmeste jeg noen gang kan komme en kroppslig forståelse av hvordan generasjonen før meg opplevde å ha hiv som en del av sin hverdag på 1980-tallet.

«Tørk aldri tårer uten hansker er mer enn en fortelling om sykdom og død.»

LEGALISERING I ET klasseperspektiv

Det er viktig at prostitusjonsdebatten inkluderer de store sosiale og politiske sammenhenger som sexarbeid inngår i.

Av Andrés Lekanger

Det siste året har debatten om prostitusjon, og først og fremst sexkjøpsloven, blusset opp i media titt og ofte. Linjen trekkes hovedsakelig mellom venstresiden (Ap, Sv og Rødt), og de borgerlige partiene (unntatt KrF) Høyre, Frp og Venstre var kritiske til å kriminalisere sexkjøperne før loven ble innført, og mener nå at de dystre spådommene har gått i oppfyllelse. Gatene er ikke tomme for sexarbeidere, og de som selger sex er mer utsatt for vold og utnyttelse nå enn tidligere. Derfor må sexkjøpsloven fjernes, argumenteres det for. Deler av høyresiden har også snakket om legalisering.

Det finnes ulike politiske modeller for regulering av sexarbeid. Den tyske modellen har i all hovedsak legalisert tredjepart, som bordeller. Diskusjonen i forkant av lovendringen ble preget av et sterkt fokus på de frivillige sexarbeiderne, og høstet kritikk for å underkjenne behovene til dem som er utsatt for tvang. I dag kritiseres lovverket for manglende reguleringer, noe tredjepart tjener på, mens sexarbeiderne rammes. Den nederlandske modellen kritiseres blant annet for sin soneregulering. Den innebærer at salg av sex er lov på visse områder, men forbudt på andre. Kritikere hevder dette presser de mest utsatte sexarbeiderne vekk fra etablerte områder og over til gater med mindre sosial kontroll.

Norsk prostitusjonslovgivning reguleres av straffelovens paragraf 202 (hallikbestemmelsen), og 202a (sexkjøpsloven).

Per i dag er prostitusjon skattepliktig inntekt, men det gir ingen velferdsgoder. Høyrepolitiker og Civita-medarbeider Kristian Torning Riise har skrevet mye kritikk mot sexkjøpsloven, men kritiserer at de borgerlige partienes motstand mot loven først og fremst går ut på at den ikke fungerer. Han etterlyser en mer prinsipiell debatt for legalisering av sexarbeid. Sexarbeider Hege Grostad som har gjort seg bemerket i media de siste årene med sine erfaringer som eskorte, taler også for legalisering. Hun ønsker å fjerne både sexkjøpsloven og hallikparagrafen. Det kommer derimot kritikk mot Grostad og høyresiden fra både prostitusjonsmotstandere, andre sexarbeidere og forskningshold, som mener at slike liberale argumenter favner om interessene til en liten gruppe sexarbeidere som står på toppen av pyramiden. Albertine har spurt forskere, feltarbeidere og Hege Grostad om legalisering kan sees i et klasseperspektiv.

AVKRIMINALISERE

Nampueng Møller arbeider i Prostituertes interesseorganisasjon i Norge (PION) som kulturkontakt utad mot den thailandske

delen av prostitusjonsmiljøet.

- Jeg er ikke mot legalisering, men finner det problematisk, forteller hun.

- Hva er viktig for sexarbeiderne du er i kontakt med?

- De kom hit til Norge med ønske om et bedre liv, og med drømmen om arbeid. Familien hjemme i Thailand forventer økonomisk støtte, men med språkproblemer og manglende utdanning kan det å begynne å jobbe med massasje fort bli et alternativ. For de jeg prater med er det å selge sex en veldig stigmatisert handling. Det å skulle gå til myndighetene og la det bli ført inn i offentlige papirer at de selger sex, ville vært utenkelig.

Møller forteller at kvinnene allerede betaler skatt i dag.

- Enten ordner de seg enkeltpersonforetak og skatter inntektene som massør eller soneterapeut, eller så arbeider de på massasjestudio. De fleste thailandske kvinnene som arbeider med massasje, gjør nettopp det. De arbeider som massører, og selger ikke sex, men noen kan selge sex på siden. Disse er opptatt av å unngå oppmerksomhet fra politiet, og den unngår de gjennom å ha oppholds- og arbeidstillatelse i orden, og gjennom å skatte av lønna.

Møller sier det er fordeler med legalisering: - Det vil kunne bedre tilliten mellom politiet og sexarbeiderne. Hvis politiet banker på

YAY
OR
NAY

- Prostitusjon er veldig "åpent", og dette gir rom for **ulike tolkninger**.

skaper det utrygghet. De kan for eksempel lete etter kondomer som de tar med seg som bevis på at sexsalg har funnet sted. Legalisering vil kunne gjøre det tryggere for sexarbeideren fordi ting ville blitt mer åpent. Det kunne gi mindre vold. Avkriminalisering vil selvsagt også kunne øke tilliten til politiet og skape mer åpenhet, men der er hallikparagrafen et hinder. Jeg er derimot ikke sikker på at jeg ønsker å fjerne den fordi jeg er bekymret for utnyttelse av kvinnene. Konklusjonene til Nam Pueng Møller er likevel klar:

- Avkriminalisering er viktigere enn legalisering.

POLITISK POLARISERING

Ida Kock arbeider med en doktorgradsavhandling i etnologi ved Umeå universitet i Sverige, men hun har bodd i Oslo siden 2009. Avhandlingen handler om sexarbeid og sexmarkedet i Norge, Sverige, og Danmark. Hun har intervjuet 30 kvinner i alle tre land som har erfaring med å selge seksuelle tjenester. Albertine møter henne på Kaffeglasset i Torggata i Oslo en overskyet dag i april, og spør henne hvordan hun opplever debatten i Norge.

Den er først og fremst veldig polarisert mellom høyre- og venstresiden. Det virker også som at høyresiden har enerett på kritikken av sexkjøpsloven, og informantene mine har stort sett også høyreliberale forståelser

av sexarbeid. Ser vi på sexarbeiderbevegelsen internasjonalt er det derimot en veldig stor sosialistisk eller venstreliberal dreining innenfor bevegelsen. Inndelingen i aksene høyre/venstre er veldig typisk for de tre skandinaviske landene.

De typiske venstreliberale eller sosialistiske argumentene for sexarbeideres rettigheter går ut på arbeidsrettigheter, mens de høyreliberale argumentene har gjerne en større betoning på fri vilje. De snakker gjerne om rett til å velge selv, og om individets frihet. Det ligger mye markedsliberalisme i dette. I Skandinavia finnes det få venstreliberale argumenter, og det er vanskelig å holde et slikt standpunkt her. Et annet perspektiv i debatten er også den nye male-rights-bevegelsen, og da altså den ytterliggående antifeministiske delen. Disse snakker om menns rett til å kjøpe sex. Dette er altså en debatt som foregår på flere plan.

Ida Kock mener at prostitusjon i Skandinavia først og fremst er symbolpolitikk. I Norge regner man med at det til enhver tid er rundt 3000 kvinner som selger seksuelle tjenester, mens det i Danmark er rundt 5000. Er det snakk om et sosialt problem, er det altså snakk om et marginalt sosialt problem. Politisk sett er det derimot veldig taktisk å ta tak i temaet, da det vekker mye følelser og gir mye oppmerksomhet.

- Prostitusjon er et veldig åpent begrep,

og dette gir rom for ulike tolkninger. Da er det lett å lese inn politisk farge avhengig av hvor du står selv. Det er kanskje litt uhørt av meg å si dette, siden jeg tjener penger på å arbeide med temaet prostitusjon, men jeg syntes temaet får ufortjent mye oppmerksomhet i debatten, med tanke på det faktiske omfanget.

- Hvem er informantene dine?

- Alle jeg har snakket med arbeider innendørs. I Danmark arbeidet alle kvinnene fra bordeller, mens i Norge og Sverige arbeidet mange enten fra egen leilighet (såkalt in-call), eller at de dro hjem til kundene (out-call). Den eldste jeg intervjuet var 70 år, og den yngste var i begynnelsen av tjuårene. Gjennomsnittsalderen ligger på rundt 25 til 30 år. Samtlige var det jeg kaller etablerte. Det vil si at de ikke nødvendigvis hørte til majoritetsbefolkningen, men de falt heller ikke inn under kategorien migranter. Flertallet av dem var etnisk norske, svenske, eller danske.

KLASSEREPRESENTASJON

Det er vanskelig å snakke om klasse i dagens Skandinavia, mener Kock. I samfunn som har middelklassen som ideal, er det få som vil innrømme at de tilhører arbeiderklassen. Hva som legges i begrepet klasse kan også diskuteres, og Ida Kock mener derfor det kan være hensiktsmessig å legge den franske sosiologen Pierre Bourdieu til grunn.

- Han snakker om økonomisk, sosial og kulturell kapital. Til eksempel har jeg, som akademiker, veldig høy sosial kapital, men ganske lav økonomisk kapital. Informantene mine hadde gjerne mye høyere økonomisk kapital enn meg, men på grunn av det sosiale stigmaet rundt det å selge sex, hadde de veldig lav sosial kapital. Definerer vi kulturell kapital som hvor belest man er, om man er en kulturkonsument (gå på kino, i teater eller opera), varierte det veldig. Jeg vil absolutt påstå at mange av intervjuobjektene mine var svært intellektuelle, men på grunn av den lave sosial kapitalen kunne de ikke kapitalisere på dette. Ida Kock viser til medieoppslag om studenter som selger sex på siden av studiene. Hun mener selv at disse utgjør mindretallet.

- De fleste jeg snakket med er beleste, men har ingen høyere utdanning. De kunne først si at de var studenter, men etter hvert kunne det vise seg at de studerte til å bli massør eller frisør. Mange hadde også en dysfunksjonell familiebakgrunn.

Det er gjort mye forskning på gateprostituerte som viser høy forekomst av depresjoner, angst og alkohol- og narkotikamisbruk. Dersom forskningen konkluderer med at prostitusjon derfor er et onde, peker kritikere på at de som selger sex fra gaten (dersom vi snakker om for eksempel etnisk norske kvinner og menn) gjerne kommer fra dysfunksjonelle familieforhold, som heller kan forklare depresjonene og narkotikamisbruket. Det blir da hevdet at de ressurssterke er de som arbeider innendørs, og at forskning fra

for eksempel bordeller i Danmark ikke viser spesielt større tall for depresjoner og angst blant sexarbeiderne sammenlignet med den øvrige befolkningen.

- At du kommer er fra en dysfunksjonell bakgrunn betyr absolutt ikke at du selv er dysfunksjonell, eller at du mangler ressurser. Likedan betyr ikke det at du kommer fra en velstående såkalt funksjonell familie, at du har ressurser. Bildet er sammensatt. De jeg fleste jeg har snakket med er absolutt ressurssterke. Det å skrive i annonsen sin at en er student viser dette, da det er en måte å sjalte ut uønskede kunder på. En som jeg snakket med skrev «felatio» i stedet for «munnsex» eller «suging», og mente at dette bidro til å sortere ut uønskede kunder.

Det finnes flere eksempler på slike strategier, og kanskje en form for klasserepresentasjon. Hva slags bilder det annonseres med, om sexarbeideren er beskjeden med hensyn til hvor mye av henne som vises. Dette til forskjell fra det Ida Kock kaller «gynekologbilder». Om det skrives «tilbyr selskap» til forskjell fra «jeg er en kåt hore». Alt dette er bevisste strategier som bidrar til å sortere vekk uønskede kunder.

- Det finnes også en etnisk komponent her. De fleste sexarbeidere i Skandinavia har nå en ikke-skandinavisk bakgrunn, og gjennom å kunne annonsere med at man er for eksempel svensk, viser at man er eksklusiv. De etniske skandinaviske prøver å distansere seg fra de andre.

FRI VILJE OG VALG

Ida Kock forteller at sexarbeidere ikke lever i et medievakuum. Argumentene mot sexkjøpsloven kommer jo først og fremst fra høyresiden, og dette legger de merke til. Noe som igjen påvirker måten sexarbeiderne forstår og snakker om sexkjøp- og salg. Mennesker stemmer på de partiene de opplever snakker deres sak, og noen opplever seg nok sveket av venstresiden.

- Som sosialist problematiserer jeg tanken om den frie viljen, og mener noe sånt ikke finnes. Våre valg påvirkes og begrenses av strukturene rundt oss. For mine informanter var det svært viktig å understreke at å selge sex var noe de hadde valgt, og at de har valgt det fritt. En jeg pratet med betonet dette veldig sterkt i begynnelsen, men en kveld vi skypet sammen spurte hun: «Hva er fri vilje?» Hun hadde ikke utdanning, men behov for penger. Det var et aspekt hun opplevde at forsvinner i debatten, til fordel for en diskusjon om sosiale problemer. Det er min påstand at fattigdom er det mest gjentagende tegnet på sexarbeid, spesielt i sammenheng med migrasjon, menneskesmugling, og menneskehandel. Mange av dem jeg spurte hadde kanskje arbeidet med andre ting enn sexarbeid dersom de kunne finne en jobb som var like økonomisk

lukrativ. De var fornøyd med å selge sex, men pengene er altså det som gjorde det verdt det. Det er viktig å understreke at trafficking ikke vil opphøre dersom ikke fattigdom opphører.

Ida Kock opplever at argumentasjonen til sexarbeiderne hun har intervjuet, og til de sexselgerne som ytrer seg i debatten, gjerne ikke er spesielt formulerte. Det er sjelden konkret diskusjon om avkriminalisering versus legalisering, og individfokus er stort. Argumentene går gjerne på å bekjempe stigma. – Jeg kan oppleve det som at det eksisterer

«Sexarbeidere har kun én ting til felles, og det er at vi er ulike.»

litt dobbeltprat omkring det å skulle betale skatt. Gjennom å opprette enkeltpersonforetak har enkelte jeg har snakket med mulighet til å betale skatt, men ikke alle gjør det, i og med at de ikke ønsker at staten skal komme inn å kreve en andel av pengene. Mange betaler selvsagt. Det er jo også et spørsmål om sexarbeiderne tjener økonomisk på legalisering eller avkriminalisering. I Danmark tjener sexarbeiderne mye mindre enn i Norge og i Sverige, i tillegg til at staten krever skatt av pengene. Ingen av mine informanter har opplevd nedgang i antall kunder med forbud.

Kock stiller seg tvilende til om lovendringer påvirker stigma i den grad som det gjerne påstås.

– Lov og stigma henger selvfølgelig sammen. Med det norske og svenske sexkjøpsforbudet signaliseres det at prostitusjon er noe du utsettes for. Dersom salg av sex hadde vært ulovlig, hadde dette speilet et aktivt selgende subjekt. At prostitusjon var noe du gjorde. I Danmark er sexkjøp og -salg lovlig, men stigma er likevel en utfordring. Jeg ble overasket over å se at det faktisk ikke er store forskjeller mellom Danmark og Norge/Sverige når det gjelder stigma.

RETTIGHETSBASERT TILNÆRMING

– Sexarbeid genererer kjappe penger. Penger kommer fort, og de er kontant. Dette gir få muligheter til investeringer. Kun en av mine informanter hadde lagt en plan for hvor lenge hun skulle selge sex, holdt seg til den datoen, og sparte samtidig pengene.

Hun kom fra en strikt bakgrunn. De andre hadde høyt forbruk og lite refleksjoner omkring sparing. Dette kan skyldes deres sosiale bakgrunn, men loven og ulike typer forbud, at man må skatte uten å kunne kreve rettigheter, spiller også inn. Derimot vil stigma kunne komme i veien for at sexarbeidere ville benyttet seg av rettighetene sine.

Ida Kock er kritisk til sexkjøpsloven og mener en rettighetsbasert tilnærming, gjennom arbeidsreguleringer, er veien å gå. Dette kunne innebære at en sexarbeider for eksempel vil kunne trekke en kunde

som nekter å betale inn for sivil rett.

– Legaliseringsmodellen de har i Tyskland og Nederland er etter min mening den absolutt dårligste veien å gå. Der skiller de ut sexarbeidere som gruppe, i stedet for å sidestille dem med andre serviceytere. Dette fører til mer stigma.

Legaliseringen i Tyskland har skapt et kontrollregime som ser ut til å være mer opptatt av å beskytte sexkjøperens helse og sikkerhet. Dette gjennom tvangstesting og sex-nekt for hivpositive sexarbeidere. Som uansett må tjene penger. Det er nok mot New Zealand vi burde se.

Ida Kock forteller at deres modell har fokusert mest på avkriminalisering og likebehandling. Skal en bydel nekte opprettelsen av et bordell, må det begrunnes med samme type argumenter som ville blitt brukt for å nekte en hvilken som helst annen næringsvirksomhet. Det er ikke krav til tvangstesting og ingen sex-nekt, men derimot et krav til at sexkjøper og -selger skal bruke kondom. – Dette gir sexarbeiderne et større forhandlingsgrunnlag i forhold til kunden. Informantene mine ønsker klart å fjerne hallikparagrafen, da denne står i veien for at de kan arbeide sammen med andre sexarbeidere. Noe som ville økt sikkerheten deres.

MIGRASJONSPROBLEMATIKK

Morten Sortodden arbeider i PION som feltarbeider utad mot menn og transpersoner som selger sex. Han er opptatt av å ikke kun forstå sexarbeid ut fra et velstandsperspektiv. Altså ikke kun å forstå det som noe kjekke menn og vakre kvinner fra en velstående bakgrunn gjør for å tjene penger på siden av studiene, eller for å øke forbruket sitt.

– Det er viktig å se at mange som selger sex kan gjøre det som et fritt valg, men likevel som et ønske om å komme ut av fattigdom, og om et bedre liv. Få av de mennene jeg kommer i kontakt med spør meg om legalisering av sex-salg. De er opptatt av oppholdstillatelse og utdanning. Vi samarbeider mye med Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), og PION har hjulpet flere menn som har erfaring med sex-salg, med oppholdstillatelse.

Sortodden mener legalisering vil kunne bidra til et mer gjennomskiktig sexmarked og det samme vernet som arbeidere innenfor andre bransjer har, men frykter at legalisering fort vil

skape et A- og et B-lag av sexarbeidere hvor de med opphold har rettigheter og beskyttelse. Mens det store flertallet av de Sortodden er i kontakt med, som er tilknyttet den migrasjonsrelaterte prostitusjonen og som mangler oppholds- og arbeidstillatelse, ville stått uten denne beskyttelsen.

– Det er viktig å se prostitusjon og lovverket også i sammenheng med fattigdom, migrasjon og stengte grenser. Hva med «Festning Europa» og at det er ytterst få utenfra som får opphold og arbeidstillatelse, spør han, og peker på at stengte grenser er det som holder menneskesmuglere «in business».

SKATT OG MOMS

Til slutt har Albertine snakket med Hege Grostad, sexarbeider, student og aktivist for sexarbeideres rettigheter. Hun forteller at hovedgrunnene til at hun engasjerer seg i debatten er at hun mener sexarbeidere burde kunne organisere sin arbeidshverdag på lik linje med andre lovlige arbeidere, og mener at justisdepartementet og politiet burde holde de nysgjerrige nesene sine unna voksne menneskers privatliv. Grostad har tidligere skrevet at hun ønsker legaliserte bordeller, blant annet i en artikkel i Aftenposten. Kritikken av mange lands legalisering av visse former for kommersiell sex, så som innemarkedet, men ikke utemarkedet, går ut på at dette rammer de svakest gruppen av sexarbeidere. De som uansett må selge sex på gata på grunn av rus, eller ikke har oppholdstillatelse.

– I lys av at sexarbeid er skatte- og momspliktig, og staten dermed anerkjenner at sexarbeid er et yrke, så mener jeg at sexarbeidere bør få mulighet til å organisere en trygg arbeidshverdag på lik linje med andre lovlige arbeidere. For at det skal bli mulig, så må hallikparagrafen og sexkjøpsforbudet oppheves. Dersom hallikparagrafen oppheves, så kan det tenkes at hjelpetiltakene kan få mulighet til å kunne tilby trygge arbeidslokaler for de mest utsatte gatearbeiderne, kanskje på liknende måte som man tilbyr sprøyterom for rusmisbrukere.

– I begynnelsen opptrådte du jo anonymt, under pseudonymet Fraken X. Det tok en stund før du kom ut av skapet som sexarbeider. Hva sier du til at mennesker vi har snakket med sier de ikke ville benyttet seg av et legalisert system fordi dette ville innebære en åpenhet de ikke ønsker på grunn av stigma. Altså at de da hadde måttet registrere seg offentlig som sexarbeidere når de kanskje ønsker å holde dette skjult for familie og venner?

– Dersom staten en vakker dag anerkjenner at sexarbeidere har krav på samme rettigheter som andre arbeidere, så kan det tenkes at det kan bidra til å fjerne en stor del av stigmaet som er knyttet til yrket. Hvis sexarbeidere likevel ikke ønsker å registrere seg som sexarbeidere, så kan det tenkes at andre beskrivelser av yrket kan fungere like bra for Brønnøysundregisteret. Man kan for eksempel oppgi at man jobber som massør eller selger sosiale tjenester.

For mange på prostitusjonsfeltet er det like viktig å jobbe med spørsmål vedrørende opp-

holds- og arbeidstillatelse, og altså diskutere sexarbeid også som et migrasjonsspørsmål. Mange kritiserer prostitusjonsmotstandere for å flate ut debatten gjennom ikke å diskutere migrasjon, stengte grenser og fattigdom, og hvordan dette står i forhold til menneskehandel. Den samme innvendingen rettes gjerne mot legaliseringsdebatter.

- Er du redd debatten om legalisering av sexarbeid også kan ende opp med å snevre inn hvordan vi forstår sexarbeid?

- Sexarbeidere har kun én ting til felles, og det er at vi er ulike. Noen er fattige, og andre rusavhengige. Noen selger sex på grunn av nød. Andre selger sex fordi de nyter sex, er glad i penger og ikke ser problemet med at

sex er arbeid. Ulike mennesker har også ulike forutsetninger for hvordan de klarer seg i sexbransjen. Det er viktig at vi har en diskusjon som ser den store sosiale og politiske sammenhengen som sexarbeid inngår i. Samtidig er det viktig at vi anerkjenner forskjellene.

- Kritikken mot legaliseringsdebatten går ut på at den fort får et overklasseperspektiv.

- Dine kritikere sier jo titt og ofte at du ikke representerer andre enn noen få ressurssterke mennesker på toppen av pyramiden. Også liberale stemmer kritiserer at legalisering vil gagne de med oppholdstillatelse, mens det store lag av sexarbeidere står uten opphold og derfor fremdeles ville stått uten rettigheter.

- Jeg vil gjerne stille et spørsmål tilbake.

Skal man unnlate å gi rettigheter til lovlige

arbeidere med oppholdstillatelse, fordi det ikke kan hjelpe absolutt alle i yrket på en gang? Uansett hvilke rettigheter man gir til sexarbeidere, så vil det være noen grupper som ikke vil nyte fordeler av lovendring. Kompetansesentrene i Norge har god kompetanse på hvordan prostitusjonslovgivningen håndheves, og hva som er sexarbeidernes behov i Norge. Dersom politikere interesserer seg for sexarbeidernes arbeidsvilkår, så er jeg sikker på at vi har nok kompetanse i landet til å utarbeide en gunstig prostitusjonslovgivning for arbeiderne den skal beskytte.

Fri vilje...
hva er det?

WORLD PÅ JORD

KAMBODSJA

Stolte sexarbeidere

Vi er stolte over at vi kan forsørge våre familier, meldte asiatiske sexarbeidere da representanter fra sexarbeiderorganisasjoner møttes på et seminar i regi av den regionale organisasjonen Asia Pacific Network of Sex Workers (APNSW), i slutten av oktober. Representanter fra sexarbeiderorganisasjoner fra blant annet India, Indonesia, Malaysia, Burma og Øst-Timor så vel som USA og Australia var samlet i Phnom Penh for å diskutere lovgivning og prostitusjon. Sexarbeiderne viste til at de samarbeidet med andre lokale grasrottiltak både for å bedre egen og lokalmiljøenes situasjon, melder Asian Correspondent. «Prostitusjon er en økonomisk løsning og alternativ for mange mennesker, og takket være sexarbeid kan jeg hjelpe mine foreldre på landsbygda og finansiere min egen universitetsutdannelse,» forteller en ung mannlig sexarbeider fra Phnom Penh.

www.asiancorrespondent.com

SKOTTLAND

Gjør verden tryggere?

Politiet i Skottland møter motstand etter at de i en henvendelse til lokale myndigheter i Edinburgh krevde at et forbud mot elementer av seksuell art skulle inkluderes i kravene for å få linsens til å drive homo-sauna. I praksis betyr det at det vil bli forbudt å ha med eller oppbevare kondomer i saunaen, og i den grad det skjer, vil det være et bevis for kjøp og salg av sex. Det betyr også at politiet i Edinburgh har utvidet arbeidet fra å raide arenaer for sexsalg til homosteder som saunaer, noe som igjen åpenbarer at det først og fremst er sedelighetskontroll og ikke kriminalitetsbekjempelse som danner grunnlaget for deres arbeid, melder scot.pep.

www.scot-pep.org.uk

Amnesty Internasjonal Skottland (AIS) ble tvunget til å klargjøre sin posisjon når det gjaldt kriminalisering av sexkjøp. Regjeringen har sendt ut et høringsnotat om kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester, og i den forbindelse henviste parlamentsmedlemmet Rhoda Grant til AIS som begrunnelse for et ja til lovforslaget.

Problemet var at AIS hverken har uttalt seg eller vil assosieres med et forbud som vil påføre sexarbeidere skade. AIS har derfor offentlig klargjort at de er imot forbud mot sexkjøp og enhver form for strafferettslig regulering av sex mellom voksne og samtykkende mennesker, og de krever at det politisk skiller mellom menneskehandel og prostitusjon, da førstnevnte ikke innbefatter samtykkende seksuelle relasjoner slik som sistnevnte gjør.

www.newstatesman.com

NORGE

Sexarbeideres rettigheter og frihet krenkes

Norske forskere mener at politiets arbeid i prostitusjonsfeltet krenker sexarbeideres rettigheter. I dag bruker politiet sexarbeidere som middel for å straffeforfølge menneskehandlere, hallikvirksomhet og sexkjøpere. Overvåkingen og kontrollen begrenser sexarbeideres frihet og rettigheter, mener forsker May-Len Skilbrei. Skilbrei viser til at kvinner nektes visum eller innreise i landet som et ledd i forebygging av sexkjøp. Politiet bruker også mindre brudd på utlendingsloven eller straffeloven som virkemiddel for å få kvinnene i tale om andres lovbrudd, og aksjoner mot hoteller og leiligheter krenker kvinnenes rett til personvern og privatliv. Forbudet retter seg mot tredjepart og kjøper, det betyr ifølge Skilbrei at det er disse partene som skal bære det største ansvaret, men i praksis er det kvinnelige sexarbeidere som er offer for politiets håndhevelse av lovverket.

www.jus.uio.no/ikrs

Politiet avslører sexsalg 1

Politiet: «Hello NN is it you»? NN: «Yes, what do you want to do»? Politiet: «I just wonder... Can i meet you for a lunchdate»? NN: «Yes, of course». Politiet: «Great. You have your own place and do incalls, right»? NN: Yes. Politiet: «Great. Can I come right now to see you?» NN: «Yes, of course. What do you want to do?» Politiet: «Normal sex, oral sex. Sucking and fucking. I'd like you to be a bit gentle and not just go straight ahead.... How much is it»? NN: «1500 kroner for everything».

www.nettavisen.no

Politiet avslører sexsalg 2

Politiet i Oslo har gjennom Operasjon Husløs aksjonert mot 400 leiligheter, melder nettavisen.no som har vært med Oslo-politiets avsnitt «Spesielle Operasjoner» i avdekking av sexsalg. Politiet ringer og utgir seg for å være kunde, og etter at avtalen er gjort oppsøker politiet kvinnen i leiligheten. Avsløringen skjer gjennom en kombinasjon av telefonsamtalen, at hun åpnet døren i bare undertøyet og geleidet meg rett til sengs, forklarer politiførstebetjent Rune Swahn, og legger til at det i tillegg lå kondomer, glidemiddel og tørkepapir i nærheten av sengen.

www.nettavisen.no

Skadereduksjon handler om å skape en arena der individet kan ta kontroll over egen livssituasjon og gjøre sine egne valg.

LYTT til sexarbeiderne

Av Astrid Renland

- Skadereduksjon er både teori og praksis, sa Cyndee Clay, leder for sexarbeideres organisasjon HIPS i Washington DC, da hun talte til forsamlingen under årets internasjonale skadereduksjonskonferanse i Vilnius, Litauen.

HIPS er en lavterskel støtteorganisasjon for kvinner, menn og transpersoner i den rusrelaterte prostitusjonen - eller for å si det på en annen måte, folk av alle kjønn som bruker stoff og selger sex. Organisasjonen som består av både sexarbeidere og andre fagpersoner, frivillige og ansatte, tar utgangspunkt i de behov, ønsker og problemstillinger organisasjonens målgruppe måtte ha, og målet er å gjøre livet lettere for brukerne enten det handler om å tjene mer penger eller forebygging av vold.

- Vi må være åpne for sexarbeideres virkelighet. For noen er salg av seksuelle tjenester det eneste alternativet og en forferdelig ting de må gjøre. For noen er det det beste alternativet, på det tidspunktet de selger sex. For andre igjen er sexarbeid noe de virkelig liker å jobbe med. Vi må lytte til alle disse stemmene, sa Clay.

- Muligheten for at den enkelte skal kunne ha kontroll over eget liv og valg, å redusere tvangssituasjoner og se på forholdene sexarbeid inngår i, må ligge til grunn for skadereduksjonsarbeidet, ikke å moralisere over hva folk gjør.

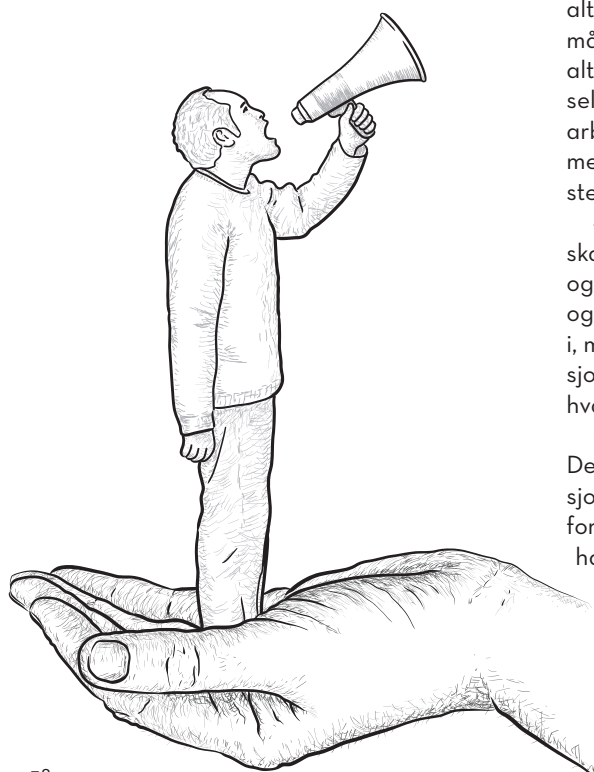
Clay talte til en lydhør forsamling. Den internasjonale skadereduksjonskonferansen som ble avholdt for første gang i Liverpool i 1990, har blitt et viktig møtested for alle som er opptatt av og jobber med skadereduksjon. I Vilnius møttes representanter for bruker-

organisasjoner, forskere, praktikere, lokale og regionale politikere, internasjonale ledere og aktivister. Det er ikke tilfeldig i hvilket land eller region konferansen avholdes, å få konferansen til sitt område er attraktivt og fungerer som en brekkstang for etablering og styrking av skadereduksjonstenkning og -tiltak. I år sto Øst-Europa for tur, forrige gang, i Beirut, Libanon 2011, var det skadereduksjon i Midtøsten og Nord-Afrika inkludert Iran og Afghanistan som var hovedtema. Konferansen i Beirut var også en milepæl for sexarbeideraktivister og organisasjoner som for første gang opplevde å være en integrert del av det internasjonale skadereduksjonsamfunnet.

Invitert inn i varmen

Selv om stoffbrukere og sexarbeidere i de fleste land deler, som Linda Cusick peker på i artikkelen «Widening the harm reduction agenda: From drug use to sex work» (2005), samme politiske historie som kriminaliserte, stigmatiserte, sykeliggjorte og marginaliserte, har sexarbeid ikke vært integrert i det internasjonale skadereduksjonsarbeidet.

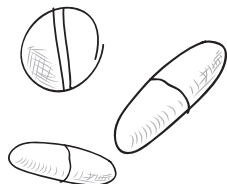
Delvis skyldes det at HRI så vel som den offentlige debatten om stoffbruk og brukere ofte har hatt oppmerksomheten ensidig rettet mot menn, og delvis skyldes det, som Melissa Hope Ditmore skriver i HRI-rapporten *When sex work and drug use overlap* (2013), motstand mot å bruke skadereduks-

sjonsbegrepet på sexarbeid fordi det indikerer at sexarbeid er skadelig.

Kvinner er ofte en marginal gruppe i stoffbrukermiljøer og blir i mange sammenhenger ikke ofret mye oppmerksomhet. Som vi har sett i Norge, blir kvinner i rusrelatert prostitusjon først og fremst behandlet som «prostituert» og ikke stoffbruker. Prostitusjonstiltakene har vært bygd opp rundt prostitusjonsproblematikken, i likhet med at rusomsorgens tiltak er et tilbud til «kvinner med prostitusjon- og rusproblemer».

Det betyr ikke at man ikke har jobbet med skadereduksjon. Hivforebyggende arbeid har vært og er fortsatt en viktig bestanddel i både offentlige tjenestetiltak og sexarbeidernes egne organisasjoner på lokalt, regional og internasjonalt nivå. Internasjonale fondsforvaltere relatert til hiv har finansiert lokale sexarbeiderorganisasjoner i det hivforebyggende arbeidet, og forebygging av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner (soi) har dannet grunnlaget for arbeidet med ulike prostitusjonsmiljøer. Ett eksempel er Tampep, som er et europeisk nettverk for forebygging av hiv og soi i den migrasjonsrelaterte prostitusjonen. Tampeps rolle har vært å fremme, organisere, koordinere og tilrettelegge for at medlemslandene etablerer lavterskel helsetilbud for og

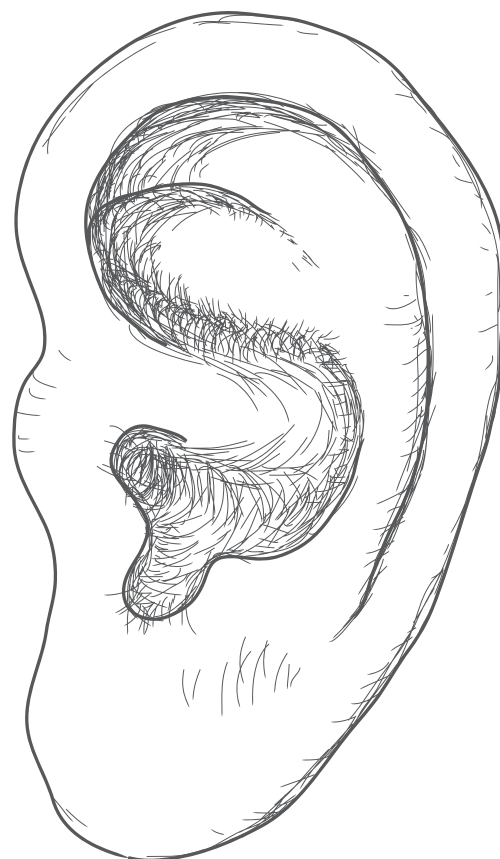
med denne gruppen. Pro Sentret har vært den norske kontakten i Tampep, og har hatt et skadereduksjonsperspektiv i hjelpetilbud til marginaliserte sexarbeidergrupper i gateprostitusjon.

Motstandere mot å adoptere skadereduksjonsmodellen til sexarbeid har argumentert for bruk av arbeidsmodellen; sexarbeid er arbeid, og helse og sikkerhet reguleres gjennom arbeidsmiljølover. Ditmore argumenterer for at skadereduksjonsmodellen ikke står i motstrid til arbeidsmodellen og kan være en fruktbar tilnærming overfor ulike former for sexarbeid så vel som i land der prostitusjon er helt eller delvis forbudt.

Sexarbeid og skadereduksjon

Skadereduksjonsmodellen refererer til en politisk tilnærming der grunn tanken er å redusere skader relatert til stoffbruk eller sexarbeid, det er en alternativ modell til nulltoleransmodellen der målet er å bekjempe narkotika og prostitusjon. Oppmerksomheten er rettet mot de skader som kan oppstå som en følge av både strukturelle og individuelle forhold, og det er en rettighetsbasert tilnærming med mål om å styrke den enkelte slik at man er i stand til å ta kontroll over egen arbeidssituasjon.

Ifølge det FN-baserte utvalget «Global Commission on Hiv and the Law», er sexarbeidere åtte ganger

mer utsatt for å bli smittet med hiv enn befolkningen for øvrig på internasjonalt nivå; i lavinntektsland er sexarbeidere 14 ganger mer utsatt sammenlignet med kvinner i reprodutiv alder i samme områder. Kriminalisering, stigma og marginalisering skaper gode vilkår for både helseskader og utnyttelse fra tredjepart. Forbud krenker retten til selvbestemmelse, mens håndhevelse av forbudet krenker grunnleggende medborgerrettigheter som retten til privatliv og personvern. I tillegg til at man i de fleste land utsetter sexarbeidere for ulike former for strafferettslige sanksjoner som bøter, arrestasjoner og/eller fengsling, og at de behandles som fritt vilt av både staten og det sivile samfunnet.

Andre forhold som skaper utsatthet er sammenhengen valget om å jobbe som sexarbeider og sexarbeid inngår i. Å være for eksempel sexarbeider og injiserende stoffbruker betyr å være dobbelt marginalisert, og som den svenske sexarbeideraktivisten Pye Jakobsson peker på, høre til to ofte gjensidig fordømmende grupper. Men det betyr også at man møter flere nivåer av stigma og kontroll, og i mange tilfeller overlapper sexarbeid

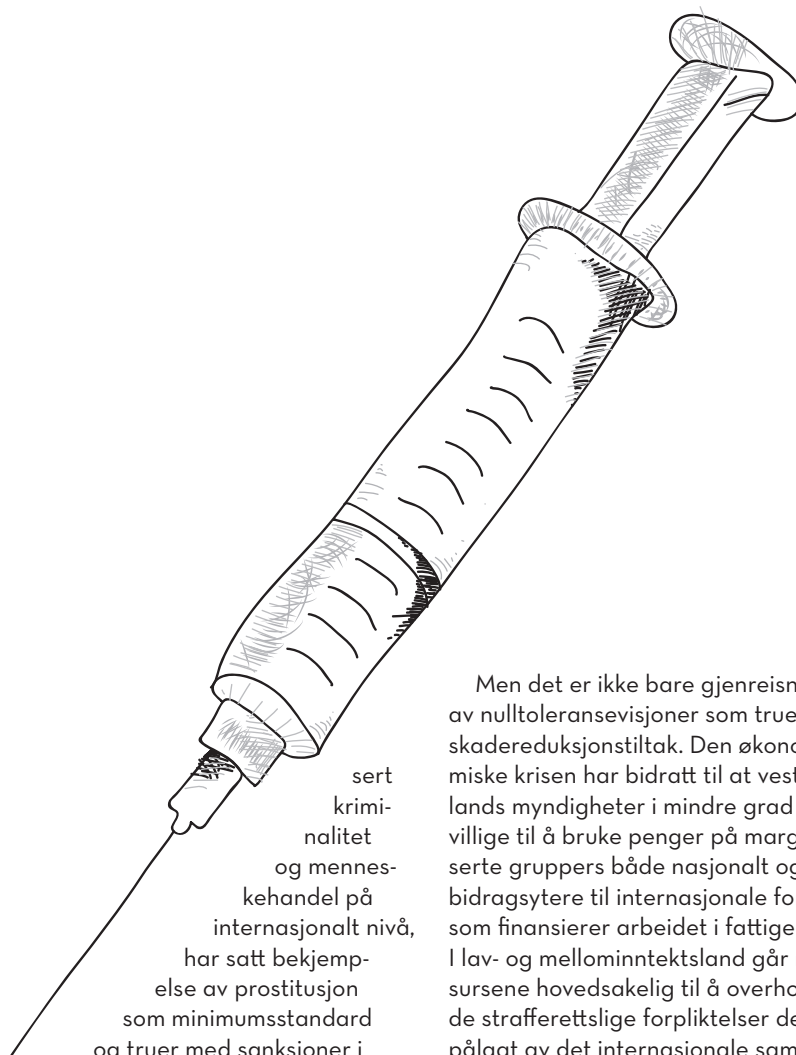
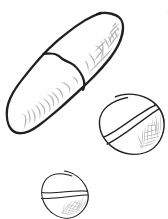
og rus med andre samfunnsmessige forskjellsmarkører som seksuell identitet, klasse, rase og etnisitet.

Offerperspektivet beskytter ikke; kvinner i den rusrelaterte prostitusjonen i Norge forteller at mens kunder blir bøtelagt for forsøk på sexkjøp, får de bøter for besittelse av stoff samtidig som stoffet beslaglegges av politiet. Kriminalisering av kunder har gjort denne gruppen enda mer synlig for politikontroll enn den var tidligere.

Politikk og penger

En annen årsak til at det er viktig å integrere sexarbeid i det internasjonale skadereduksjonsarbeidet er gjenreisning av nulltoleranseidealet når det gjelder prostitusjon. Koblingen mellom prostitusjon og menneskehandel har som vi har vært vitne til i Norge legitimert angrep på skadereduksjonsarbeid der både profilerte kvinnelige politikere og aktivister fra venstresiden har krevd at Pro Sentret legges ned og erstattes av et rent exit-tiltak. Tilgang til helsetjenester, kondomer og glid blir ansett som en håndstrekning til kyniske bakmenn, og svenskemodellens nullvisjoner blir hevdet å være beste praksis i tilnærming til prostitusjon.

I Sverige har prostitusjonstiltakene, med unntak av prostitusjonstiltaket i Malmö, et nulltoleranseperspektiv, hvilket betyr at det tilbys terapeutiske samtaler som et ledd i exit fra prostitusjon. USA som har tatt en ledende rolle i kampen mot organi-

sert kriminalitet og menneskehandel på internasjonalt nivå, har satt bekjempelse av prostitusjon som minimumsstandard og truer med sanksjoner i form av bistandskutt overfor

de land som ikke underlegger seg kravet. Parallelt har amerikanske myndigheter krevd som vilkår for å få USAID-midler, at man har en forbudslinje, og i praksis betyr det at man ikke bruker begreper som sexarbeid eller har tilnærming basert på brukermedvirkning fra sexarbeidermiljøer. Det er ikke bare norske radikalfeminister som går imot skadereduksjonstiltak, USAs ledende radikalfeminist og forbudstilhenger Donna Hughes, har uttalt varm støtte til eks-president George Bush' nulltoleransepolitikk når det gjelder prostitusjon.

Her hjemme ser vi at paradigmeskiftet fra prostitusjon som sosialt problem til kriminalitetsproblem, har ført til mindre oppmerksomhet rundt sosiale og helsemessige forhold blant sexarbeidere og økt oppmerksomhet på prostitusjon som et lov-og-ordenproblem. Byrådsleder i Oslo har for eksempel uttalt til media at man burde vurdere forbud mot salg av seksuelle tjenester. Bakgrunnen var at gateprostitusjon nå finner sted rundt Stortinget.

Men det er ikke bare gjenreisning av nulltoleransevisjoner som truer skadereduksjonstiltak. Den økonomiske krisen har bidratt til at vestlige lands myndigheter i mindre grad er villige til å bruke penger på marginaliserte gruppers både nasjonalt og som bidragsytere til internasjonale fond som finansierer arbeidet i fattige land. I lav- og mellominntektsland går ressursene hovedsakelig til å overholde de strafferettslige forpliktelser de er pålagt av det internasjonale samfunnet, mens i høyinntektsland som for eksempel Canada - som har vært en foregangsland når det gjelder skadereduksjonsarbeid, har sittende regjering kuttet kraftig i budsjettet til gatenære og brukerorienterte hjelpetiltak. I en rekke land i Vest- og Øst-Europa har den økonomiske krisen bidratt til kraftige kutt for hjelpetiltak, i tillegg til å gi næring til en mer undertrykkende kontrollpolitikk rettet mot marginaliserte grupper som mennesker i den rus- og migrasjonsrelaterte prostitusjonen.

Skadereduksjonsmodellen sikrer en dialogbasert og brukerorientert tilnærming, sa Cyndee Clay, og understreket at vi må bli flinkere til å lytte til sexarbeidere og mindre redde for å snakke om sex og hvordan prostitusjon påvirker livet til mennesker som selger sex. Meldingen fra konferansen var derfor at det er behov for å styrke skadereduksjonsarbeidet og sørge for at barnet ikke helles ut med badevannet, men at erfaring og kompetanse fra det hiv-forebyggende arbeidet videreføres og videreutvikles til flere sexarbeidermiljøer.

BUY, BUY LOVE

Vi har invitert forfatter og journalist Mads Larsen til å reflektere over prostitusjon og dens aktører. Larsen har jobbet mange år som journalist i Dagbladet, men er kanskje mest kjent som forfatteren som har provosert flest feminister i landet med sine bøker om kjønnsrelasjoner og seksualitet, og hardnakkede påstanden om at det er mannen som er taperen i dette kjønsspillet. Spesielt boken "Onkel Dudde får seg norsk dame" som var et kampskrift mot sexkjøpsloven, fikk det til å renne over for mange og fikk forfatteren til å melde landflyktighet til tangoens hjemland Argentina og Buenos Aires. Nå er han tilbake i Norge, lykkelig gift med Seira Areida, samboer med en bengalkatt, og stemmer Venstre. Sist, men ikke minst, har han gjort stor suksess som medmanusforfatter i filmatiseringen av hans første roman og bestselger "Pornopung", som hadde premiere i sommer.

HVA ASSOSIERER DU MED BEGREPET PROSTITUSJON?

Min personlige mening er at prostitusjon er motbydelig. Det er synd på menn som kjønn som i vårt samfunn har en så verdiløs seksualitet at mange må betale for å overhodet få lov til å dele sin seksualitet med kvinner. På individnivå er det flott at prostitusjon finnes som utløp for disse mennene. Som heterofenomen er det bare trist. Jeg er en sterk tilhenger av at prostitusjon skal være lovlig på alle måter, men jeg håper at det en dag ikke er nødvendig som siste utvei for bortsorterte menn. I en kultur der kjønn var likestilt, ville jeg vært tilhenger av prostitusjon.

HVA MED «HOREKUNDE»?

En mann som kun mottar samfunnets forakt, en som ses på som misbruker av kvinner, noe utålelig. Alternativt kan man se på en horekunde som en mann som gjerne skulle fått delt sin seksualitet med kvinner, men fordi han enten ikke evner å oppnå sex eller fordi han synes den ikke-monetære prisen for kvinners kurtisekrav er for høy, så må han betale penger for tilgang på det begrensede godet som kvinnelig seksualitet er.

ER DET TABU FOR MENN Å SNAKKE OM KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER?

Horekunder snakker sjelden om det fordi de ikke ønsker å miste status.

ER DET TABU FOR MENN Å SNAKKE OM SALG AV SEKSUELLE TJENESTER?

Jeg forstår at PION har egeninteresse

i å late som om mannlig og kvinnelig prostitusjon er to sider av det samme fenomenet, men jeg er sterkt uenig. Nei, det er ikke noe stort tabu eller samfunnsproblem at manehorer ikke tør å snakke om jobben sin.

HAR KJØP AV SEX EN FUNKSJON UT- OVER DET RENT SEKSUELLE?

For bortsorterte menn vil jeg tro sexkjøpet også kan dekke sosiale behov og gleden av å få samtale med og være nær det sterke og verdifulle kjønn. Jeg tviler vel til og med på om inn-og-ut-delen med sluttspalten er det viktigste, så ja - definitivt en funksjon som går utover i alle fall det mekaniske ved sexen.

BØR TILGANG PÅ SEX VÆRE EN MENNESKERETT?

Dummeste feministretorikken som finnes (nesten). Folk vet ikke hva men-

neskerett betyr. Det er politisk vedtatte «rettigheter», som betalt ferie og klesstandard etc. Sex kunne gjerne vært en menneskerett på samme måte som betalt ferie fra jobben. Men bør sex være noe folk skal kunne kreve? Nei, ikke av andre mennesker, men det kommer jo så mye fint innen elektroniske dukker snart, så kanskje da.

VIL FORBUDET MOT KJØP AV SEX BIDRA TIL Å BEKJEMPE PROSTITUSJON?

Ja, definitivt. Det finnes ingen forskning som antyder at det å øke kostnaden på en aktivitet - for eksempel ved å øke prisen eller gjøre det forbudt - bidrar til å redusere etterspørselen. Gjør et forbud at vi blir kvitt det? Nei. Er det en god ide? Definitivt ikke.

TROR DU AT EN PROFESJONELL SEXSELGER KAN HA DET SJELELIG BRA MED SEG SELV?

Selvsagt er det mulig. Men det er dessverre litt som med narkotika. Skeiv rekruttering gjør at det sjelden er særlig grunn til å misunne verken prostituerte eller narkomane. Likevel finnes det lykelige og sjelelig sunne prostituerte og knarkere.

ALTERNATIVER TIL KRIMINALISERING AV PROSTITUSJON?

Nei, det må jo være legalisering det, da. Eller sexkjøpsloven - en sånn feministisk halvløsning der du bare kriminaliserer mannssvina.

NATTHJEMMET

Vår Serviceerklæring:
Natthjemmet er: Et akutt/krise overnattingstilbud
til kvinner i rus- og prostitusjonsmiljøet.

Mulighet for dusj, vasking av klær, mat og en seng å sove i.
Kjerneverdier: brukermedvirkning, respekt, solidaritet, omsorg og felleskap
Tilknyttet feltpleien. Månedlige husmøter.

Hjelp til å knytte kontakt til øvrig hjelpe- og tjenesteapparat.

Natthjemmet målsetning er å bidra til at kvinner får større kontroll over eget liv.

ÅPENT ALLE DAGER FRA KL. 22.00 – 10.00 .

KONTAKT

Telefon: 23 19 60 00
e-post: natthjemmet@skbo.no

MÅLSETNING: KONTROLL OVER EGET LIV

ET SOSIAL- OG HELSEFAGLIG HJELPETILTAK FOR KVINNER OG MENN MED PROSTITUSJONSERFARING UANSETT NASJONALITET OG OPPHOLDSSTATUS

Vi tilbyr hjelp, råd og veiledning, samt individuell oppfølging over tid, både til deg som vil ha alternativer til prostitusjon og deg som fortsetter å selge sex. Vi har både en lavterskel varmestue og et helsetilbud med lege og sykepleier.

Du behøver ikke å bestille time og du kan være anonym hos oss. Pro Sentrets ansatte har taushetsplikt og alle tjenestene er gratis.

På Pro Sentret kan du være åpen om dine erfaringer fra prostitusjonen. Vi har arbeidet i mer enn 25 år med prostitusjonsspørsmål. I møte med oss er det du som setter dagsorden og bestemmer hva du ønsker at vi skal bidra med.

PRO SENTRET ER ET KOMPETANSESENTER

Vi er et landsdekkende kompetansesenter som samler og sprer kunnskap om prostitusjon. Pro Sentret har undervisning og informasjonsarbeid til alle som er interessert og vi har et stort nasjonalt og internasjonalt nettverk.

KONTAKT

Pro Sentret har åpent
mandag, onsdag og fredag mellom kl.12.00– 15.00
tirsdag og torsdag har vi åpent fra kl 12.00– 20.00

Uten timeavtale kan du komme alle dager fra kl 12, også til sykepleier.
Lege er til stede tirsdag og torsdag fra kl. 13– 20

www.prosentret.no

Storgata 11, 0155 Oslo
Tlf. 23 10 02 00 Telefaks 22 41 05 44
e-post: prosentret@vel.oslo.kommune.no

PROSTITUSJON ER EN HANDLING, IKKE EN EGENSKAP

**HVIS DU TRENGER
NOEN Å SNAKKE MED OM DINE
SEXARBEIDERERFARINGER,
RING 90 06 35 58 /Morten: 41 75 89 43
ELLER KONTAKT OSS PÅ MAIL:
PION@PION-NORGE.NO / JURIST@PION-NORGE.NO**

**HOS OSS FÅR DU OGSÅ
HELSEINFORMASJON / KONDOMER OG GLID /
JURIDISK RÅDGIVNING OG HJELP / GRATIS ALBERTINE**

